

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАДЛЕННЯ СІАУЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 95 (1214)

Субота, 30 лістапада 1957 года

Цана 40 кап.

За ўздым музычнага мастацтва

Сьвія памятка
дэкада Беларускай музыкі

Чакаем грамадскай крытыкі

Першым сімфанічным канцэртам у акадэмічнай Доме афіцэраў адкрываецца дэкада Беларускай савецкай музыкі, прысьвечаная 40-годдзю Вялікага Кастрычніка. У канцэртах дэкады будуць выкананы новыя творы Беларускай кампазітарскай арганізацыі, якія ў гэтым годзе створанага імя за праходзіўшыя чатыры дзесяці год. Наш театр оперы і балету паказаў чатыры нацыянальныя оперныя спектаклі.

Беларуская прафэсійная музыка заўсёды была моцна сваяй глыбокай сувяззю з народам. Гэтая сувязь мае два асноўныя істочныя бакі: тэматычная блізкасьць асноўнай масы твораў нашых кампазітараў да Беларускага песеннага мелоды і глыбока арганічная злучанасьць сувязь зместу гэтага твораў з жыццём народа, з яго інтэрасамі. Беларускія кампазітары заўсёды імкнуліся быць праўды жыцця вачыма савецкага чалавека, які актыўна ўдзельнічаў у барацьбе за пабудову сацыялістычнага грамадства. Таму самае яркае і глыбокае, што створана намі, арганічна звязана з жыццём народа, з перадавымі ідэямі нашай гэта часу. Гэта знаходзіць сваё яркае пацьвярданне ў створанні ў кожны перыяд жыцця Савецкай краіны твораў, злучаных з найвышэйшымі пазрэмі нашай гэта часу. Так, тымі твораў Беларускай кампазітарскай ў 20-я гады былі рэвалюцыйны рух, перамога Кастрычніка (опера М. Чуркіна «Вызваленая праца», пьесы А. Туранкова), разнастайныя жанчыны (2-я сімфонія М. Аладава), сацыялістычна будаўніцтва ў БССР. У 30-я гады паўстаўшая праграма сімфанічных твораў М. Аладава («Мадонна за смерць» — вобраз Леніна, «Вазка-быць і інш.), «Кіраўскі зборнік» і 12 пьес аб Чырвонай Арміі раду аўтараў твораў, прысьвечаная чэцкай рэвалюцыі (у тым ліку сімфонія В. Залатарова), першыя беларускія нацыянальныя оперы, тэмы якіх з'явіліся партызанска барацьба ў час грамадзянскай вайны («У пашча Палесся» А. Багатырова і перамога Кастрычніка ў Беларусі («Міхась Падгорны»). У рэвалюцыйны перадавыя год знайшла адлюстраванне тэма ўз'яднання Беларускага народа ў адзін сацыялістычнай дзяржавы. У оперы, пьесах, сімфанічнай творчасці 40-х гадоў пераважае партызанская і абаронная тэматыка, асабліва прысьвечаная Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 г.г. У напісанні твораў на гэты тэмы прымаюць удзел усе беларускія кампазітары. Партызанская тэматыка становіцца вядучай, займае цэнтральнае месца ў Беларускай музыцы гэта год.

У далейшым тэмамі буйных твораў нашых кампазітараў становіцца: грамадскі момэнт і дружба народаў (1-я і 3-я сімфоніі П. Падкавырава), прапа савецкіх людзей (3-я сімфонія М. Аладава і 4-я сімфонія Р. Пуксты), вобразы гераічных сямноў Беларускага народа (сімфанічныя пьесы і пьесы У. Алоўнікава), барацьба за мір, і, нарэшце, гістарычнае мінутае нашага народа (оперы «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса, «Надзея Дурова» А. Багатырова, «Машэка» Р. Пуксты, «Пама-леганда» Я. Глебава).

Беларускія кампазітары ў сваіх лепшых творах ідуць у нагу з жыццём, адказваючы справы на звышчым Н. С. Хрушчова аб новых людях, нароўжаных і выхаваных эпохай сацыялізму. Гэтыя людзі з'яўляюцца «барцамі» за свабоду і шчасце чалавечства, якія ўсавябляюць у сабе высокія душэўныя якасьці і рысы камуністычнай маралі.

У лепшых творах беларускіх кампазітараў (прычым не толькі ў праграмаў му-

зыцы) — у творчасці М. Аладава і М. Чуркіна, С. Аксакава, У. Алоўнікава і Д. Лукаса, Р. Пуксты, П. Падкавырава, Д. Камінскага і М. Шнейдэрмана, у операх А. Багатырова і А. Туранкова, у нашай таленавітай моладзі — ад Л. Абельвіча, Г. Вагнера, І. Кузнякова і Э. Тыманд да Я. Глебава, Я. Дзягярэжа і Ю. Семянкі — пераважае адрывы рэалістычны струмень, імкненне паказаць галоўныя, істочныя бакі нашага жыцця, нашага побыту і працы, вобразы становага гераю.

У карніце Беларускай прафэсійнай музыкі гаворыць яе незвычайная напеўнасць, мелодычнасць, рэальнасць тэм, блізкіх да народна-песеннай асновы. Можна назваць многа такіх музычных тэм, што ўвайшлі ў побыт і якія кожны з нас, музыкантаў, і нават многія з нашых слухачоў не толькі запаміналі і заўсёды пазнаюць, але і лёгка могуць праспяваць.

У святле паставы і ўказаньняў партыі выразнымі становіцца задачы савецкай музыкі наогул і Беларускай у прыватнасці.

Ідэя любога музычнага твора павінна быць выказана выразна, аразумела і тэматычна ярка — адсюль даступнасць нашай музыкі, яе напеўнасць і народнасць. Тэмы павінны не толькі іграцца, але і спявацца. Грамадскі пачатак заўсёды павінен прысутнічаць у музыцы — адсюль яе папулярнасць у слухача.

Наватарства павінна быць не самаматэрыя, а сродкам выражэння. Адсюль свежаць гармоніі рытму, мелодычныя знаходкі і адрывае ўзабачанне фактэраў і аркестрыкі, а не фармальнае трукцыванне.

Актыўныя пьесны пачатак павінен пераважаць усюды, нават у лірыцы. Адсюль не «пасіўны традыцыяналізм», а актыўны лірызм, так або іначай звязаны з Беларускай народным меласам.

У якой меры Беларускай кампазітары спраўляюцца з гэтымі задачамі, у якой ступені адказвае іх творчасць паставленым жыццём задачам? На гэтыя пытаньне і павінна адказаць цырыянальная дэкада Беларускай музыкі. Імяна тут і заключаецца адна з асноўных мэт.

Пры адрывы твораў для паказу на дэкадзе праўленне нашага саюза перш за ўсё кіравалася прычынам неабходнасці азнамявання шырокага слухача сталіцы з новымі здыбткамі Беларускай аўтараў, асабліва прысьвечанымі саракагоддзю Кастрычніка. З буйных твораў тут перш за ўсё трэба назваць 5-ю сімфонію Р. Пуксты, якая вылучаецца актыўным пьесным пачаткам і манументальную кантату «40 год» М. Аладава. Гэтыя творы ўключаны ў праграму першага сімфанічнага канцэрта з удзелам нашай акадэмічнай харавой капэлы.

З іншых сімфанічных твораў, напісаных за апошні час і прысьвечаных 40-годдзю Савецкай ўлады, цікаваць выклікае першае выкананне сімфанічнай сюіты Г. Вагнера, вялічазнага канцэрта Д. Камінскага і пьесы Л. Абельвіча. Упершыню ў Мінску прагучыць у адным з сімфанічных канцэртаў дэкады вялікая створаная прафэсарам В. Залатарова «Урачыстая ўвертура». З ванных твораў нашых кампазітараў, якія сталі свайто роду класічнай Беларускай сімфаніяй, у праграму канцэртаў дэкады ўключаны сімфанічны «Беларускія малюнк» М. Чуркіна і «Беларуская сюіта» А. Туранкова.

У новай аўтарскай рэдакцыі будуць выкананы «Фантазія для скрыпкі з аркестрам» М. Аладава і першая сімфонія А. Багатырова. Рознастайнасць тэматыкі і жанраў Беларускай сімфанічнай музыкі да-

паўняецца выкананнем такіх твораў, як кантата «Партызаны» А. Багатырова, канцэрта для галасы з аркестрам Д. Лукаса (салістка Т. Пастуніна), сімфанічная пьеса «Нарач» У. Алоўнікава, фартэпіяны канцэрт Э. Тыманд, «Пама-леганда» маладога кампазітара Я. Глебава і гераічная пьеса для баса-соло, хору і аркестра «Бурэвіск» Я. Цікоцкага (саліст Л. Бражнік).

За апошні час у сувязі з падрыхтоўкай да ўсенароднага свята 40-годдзя Кастрычніка Беларускай кампазітары стварылі рад песенных твораў, прысьвечаных вобразу вялікага Леніна, Сарод іх выдзяляецца шчырасцю і цэльнай выкладанай «Пяць маналагаў пра Леніна» Я. Дзягярэжа, якія ўключаны ў праграму камернага канцэрта дэкады (саліст В. Прычпаленак). Пьесы пра Леніна, партыю, Радзіму кампазітараў М. Аладава, Г. Анчыкава, Г. Вагнера, І. Кузнякова, У. Алоўнікава, Р. Пуксты, Ю. Семянкі і іншых будуць выкананы ў песенна-харавых канцэртах. Некаторыя цікавыя творы Беларускай музыкі ронных жанраў, якія не ўвайшлі ў асноўны праграму канцэртаў дэкады, будуць прадеманстраваны ў магнітафонным запісу.

У праграму першага аддзялення песеннага канцэрта, складзенаму з вэкальных твораў У. Алоўнікава, уваходзіць поўнаасцю ўвесьці яго пьесы аб гераічных сынах Беларускага народа Даватары, Заслонаве, Гастале, Іване Сіку.

Мэта дэкады Беларускай музыкі — не толькі дэманстрацыя творчасці Беларускай кампазітарскай за 40 год, але і агляд вядучых музычных калектываў, асобных выканаўцаў рэспублікі. Вядзючы работу на падрыхтоўцы складаных праграм чатырох сімфанічных канцэртаў дэкады праводзіць сімфанічны аркестр Беларускай армоніі.

Мастацтва Беларускай опернай сцены — салісты, дырыжоры, рэжысёры, паставочнікі, мастакі, калектывы аркестра, хору і балету выступаюць у час дэкады ў чатырох спектаклях: «Надзея Дурова», «Марынка», «Міхась Падгорны» і «Дзягярэжа з Палесся».

Дзяржаўная акадэмічная капэла БССР пад кіраўніцтвам Р. Шырмы трохі прадеманструе сваё майстэрства ў час дэкады, таму што, апрача свайго самастойнага канцэрта, капэла ўдзельнічае ў двух сімфанічных з выкананнем манументальных твораў кантата-аратарыяльнага жанра.

Несумненную цікаваць выклікае вялікая канцэртная праграма Дзяржаўнага народнага хору БССР (мастацкі кіраўнік Г. Цітовіч), у тым ліку выступленні лаўрэата міжнародных конкурсаў на VI Суветымніх фестывалях — жаночага актэра, Алксандра праграма, насьмячаная новымі твораў, выпала на долю самага маладога выканаўца калектыву Беларусі — хору радзіны, які запавідае большую частку песеннага канцэрта дэкады. Амаць выключна з новых твораў, напісаных у 1957 г., складаная праграма лепшага ў рэспубліцы духовага аркестра БВА. Такім чынам, дэкада Беларускай музыкі з'явіцца суверэнным творчым экзаменам і для кампазітараў, і для нашых музычных калектываў, і салістаў.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

Правадзненне дэкады-агляду Беларускай музыкі з шырокім крытычным абмеркаваннем нашай творчасці грамадскасцю і наогулам мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

МАЦАВАЦЬ СУВЯЗЬ З ЖЫЦЦЁМ

Да 40-й гадавіны Вялікага Кастрычніка Беларускай музыка прышла з вялікімі здыбткамі — ад апрацовак народных песень да стварэння опер, сімфоній, камернай, харавой, вэкальнай і інструментальнай музыкі. Гэтыя здыбткі тым больш велічныя, калі ўлічыць, што да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Беларусі не было прафэсійнага музычнага мастацтва.

У Беларускай кампазітарскай арганізацыі ёсць вельмі цікавыя творы, якія любіць савецкі слухач, бо яны сваёй маладосцю, эмацыянальнасцю, майстэрствам ствараюць добрае ўражанне. Але гэтыя творы ў Беларускай музыцы хацелася б мець значна больш.

Прычына недастатковай колькасці яркіх твораў — слабая сувязь большасці нашых кампазітараў з жыццём. Пазеда на тыльняе па калгасах або экскурсіях на трактарны завод — гэта яшчэ не ёсць глыбокае пазнанне жыцця і побыту працоўных людзей. Для сапраўднага кампазітара неабходна веданне не толькі сённяшняга жыцця і побыту савецкага чалавека, але і вывучэнне гісторыі народа, яго літаратуры, народнай творчасці. Гэта багацейшая шматвяковая скарбніца, на аснове якой павінны стварацца як манументальныя творы, так і пьесы малой формы, зместам якіх павінны быць думы і пачуцці, радзіны і перажыванні савецкага чалавека — будаўніка камунізму.

У Саюзе кампазітараў слаба арганізавана вывучэнне кампазітараў народнай творчасці, жыцця і працы нашага народа, яго гісторыі. Астае рост майстэрства ў многіх аўтараў. Ацываецца і нейкая абывацкая — выдатная нацыянальнага рэпертуару. Чым вытлумачыць факт, што за апошнія тры-чатыры гады нашы кампазітары амаль не пішучы для музычных калектываў? На ўрачыстым канцэртзе, прысьвечаным 40-годдзю Вялікага Кастрычніка, акадэмічнай капэла не спявала ніводнага твора Беларускай кампазітарскай арганізацыі і Народны хор выканалі творы дваццаці-трыццацігадовага даўнасці.

Майстэрства нашых дзяржаўных музычных калектываў значна вырасла. Скажу пра Народны аркестр. Яго выканаўца майстэрства на ўсеагульным конкурсе адзначана залатым медалем і атрымаў шырокае прызнанне на шостым Суветымніх фестывалях моладзі ў Маскве. У складзе аркестра — выдатныя салісты, лаўрэаты Суветымніх фестываляў. А што напісана для нас у 1957 г.? Нічога. У 1956 г. п'яністаў адзін твор, і той — не яркі. Зусім нічога не стварэна для салістаў-віртуозаў інструментаў, якія так паспяхова выступалі на фестывалях.

Аркестры, які мае ў рэпертуары складаны творы класічнай музыкі Чайкоўскага, Бардзіна, Мусаргскага, Глінкі і іншых, пад сілу вырашаць складаныя мастацкія задачы. Але, нажал, пакуль няма значных партытур. Горш за тое, што яны і не пішучы, і гэта зусім не турбуе праўленне Саюза кампазітараў Беларусі. У час дэкады Беларускай музыкі хочацца сказаць пра гэта на ўвесь голас.

І. ЖЫНОВІЧ,
народны артыст БССР.

Выхоўваць маладых аўтараў

Дзясятні музычнага мастацтва рэспублікі за гады Савецкай ўлады надышлі вялікі. Дешыя творы, пачынаючы ад опер, сімфоній і канчючы масавымі пьесамі, прагучыць на дэкадзе Беларускай музыкі.

Дэкада — не толькі сур'езнае выпрабаванне творчых сіл нашых кампазітараў і музычных калектываў. Яна адрывае стадоўнюю ролю і для рэдакцыйных слухачоў, якіх заўсёды хваляюць здыбткі нацыянальнай культуры. Таму правільна зрабіла праўленне саюза, калі многія дэкадныя канцэртны перанесла на сцэны рабочых і сельскіх клубаў. Быць бліжэй да народнай мас — самых патрабавальных націцеляў нашай творчасці — абавязак Беларускай кампазітарскай арганізацыі.

На дэкаду прыязджаюць прадстаўнікі Саюза савецкіх кампазітараў СССР і гасці з брацкіх рэспублік. Ад іх мы чакаем сур'езнай і прынцыповай таварыскай размовы аб нашых творах.

Які хочацца выказаць пажаданні і пратэзіі напярэдадні дэкады Беларускай музыкі? Перш за ўсё, каб у далейшым да нашай творчасці быў больш сур'езны адрыв з боку пасобных музычных арганізацый і калектываў і, у прыватнасці, з боку опернага тэатра.

Нашым кампазітарам трэба больш патрабавальна выбіраць пэтычыныя тэксты пры стварэнні новых вэкальных твораў. А гэтым яшчэ грашаць не толькі надышлі вышукнікі кансерваторыі, але і людзі з вялікім творчым стажаў і вопытам. Даўно наша закрыць доступ халтурным тэкстам да музыкі!

Мане непакоіць і тое, што на месцах не выдзяца сапраўднай работа па вывучэнню і выхаванню новых зольных таварышаў, схільных да кампазітарскай творчасці. Сямінары складальнікаў песень з самадзейнасці, якія час-ад-часу праводзіцца ў абласных дамах народнай творчасці, — гэта яшчэ пачаткі справы. Такія зольныя людзей, як Ларкоў, Багатаў, Бяспалаў, што маюць пэўны творчы дадзены, трэба абавязкова пасылаць вучыцца. Мы павінны ўвесь час каліпацца аб творчай эмене, аб палпаўненні саюза новымі членамі.

Але наўрад ці будучы калі-небудзь кампазітары з тых самадзейнасці аўтараў, якія, ледзь стварыўшы адну-дзве мелодыі і пачушы яе ў выкананні на радзі, тут жа дабіваюцца аплаты за яе павышанага гонараў. Апрача музычнай культуры, творчым людзям неабходны яшчэ агульнае культура і элементарныя нормы этыкі. Праўленню саюза трэба перадаць удзельнічаць у выхаванні маладых кампазітараў, якія ідуць з самадзейнасці.

Д. ЛУКАС,
кампазітар, заслужаны дзяржаўны мастацтва БССР.

Масква. Да 40-годдзя Вялікага Кастрычніцка сацыялістычнай рэвалюцыі ўступіла ў строй новая магістраль сталіцы — Новы Арбат. На здымку: на адным з участкаў новай магістралі ля Новаарбацкага маста. (Фотакроніка ТАСС).

Ёсць такая партыя!

Адказваючы замежным буржуазным пісакам на іх злосьныя вымыслы аб тым, што нібыта наша савецкая літаратура з'яўляецца выказнікам адной думкі, адной ідэі і што яна гэтым сквана, Міхал Шлохаў на II ўсеагульным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў сказаў, што мы ішам тое і аб тым, што падказвае нам сэрца, і таму мы выказваем думы і пажаданні народа. Да яго думкі далучыліся ўсе савецкія пісьменнікі. І не адзін з нас паставіў перад сабой пытанне: а што гэта значыць?

Адказ прыходзіць сам сабой. Перад кожным паўстае ў памяці сваё жыццё, свой жыццёвы лёс, пройдзены шлях, і кожны згадзіцца, што гэта так. Мы, беларусы, не можам нават уявіць таго, як жа склаўся наш лёс, калі-б не Вялікага Кастрычніцкага сацыялістычнага рэвалюцыя, калі-б не Камуністычная партыя. Хіба кожны з нас, хто выйшаў з бедных і галодных, мог стаць дзецюком культуры пры капіталістычным ладзе? Не! Мы ў лепшым выпадку былі-б «беднымі і загнанымі», які пісаў у свой час Янка Купала. Мы былі-б парабамі ў мянцка, вясковымі пастухамі або хадзілі-б за сакамі і плугамі, здыбаючы свой адрывны працывы хлеб, і заўсёды былі-б галоднымі. Таму, гаворачы аб сэрца, толькі наша родная Камуністычная партыя, Савецкая ўлада далі нам сапраўднае жыццё, заклікалі людзей з народа і ўвесь народ да шчасця, свабоды, да новага жыцця.

Вось таму, калі думаеш аб народзе і партыі, то думаеш аб нечым адным, маналітным, непадзеленым.

І на самай справе. Хто завалоўва ідэямі мас, ідэямі народа ў 1917 годзе? Камуністычная партыя, якая вуснамі вялікага Леніна ў акружэнні буржуазных партый, што згубілі ўладу і ўплыў на масы, на пытанне, як-жа партыя возьме ўладу, адказала: «Ёсць такая партыя!» Так, знайшла такая партыя, што прайшла праз турмы і астрогі, праз сылкі і вялікія выпрабаванні і якая адкрыта і смела сказала народу — ідзі за намі, будзе табе хлеба і волю, будзе табе шчасце і долі. І народ пайшоў за той партыя, якая ў цяжкія часы царызма змагалася за яго інтарэсы.

Надзея народа спраўдзілася. Першымі дзяржатамі Савецкага ўрада пасля Вялікага Кастрычніка былі дзяржата аб міры, аб зямлі, аб рабочым кантролі над прадпрыемствамі, аб нацыянальным пытанні. І хіба здзіўна, што пасля здзяйснення гэтых дзяржатаў на маладую Савецкую рэспубліку напала 14 буржуазных дзяржаў? Не, не здзіўна! Іны не маглі дапусціць, каб простыя рабочыя і сяляне, творцы ўсіх багаццяў на зямлі, узлілі ўладу ў свае рукі. Што-ж атрымалася? Камуністычная ланіцкая партыя, якая, беручы ўладу на ўсёй неабсяжнай Расіі, налічыла толькі сорак тысяч чалавек, ператварылася ў магутную сілу, да якой прышлі мільёны. У змаганне за яе ідэі пайшоў увесь народ, бо яна была закліканам змаганца і змагалася за інтарэсы народа.

Вось чаму замежным буржуазным пісакам часам цяжка зразумець нашу душу, нашу савецкага чалавек, злітага, як адно целае, з Камуністычнай партыяй.

Былі ў нас цяжкасці ў будаўніцтве новага жыцця. Я памятаю дні маленства. Пасля выгнання беларускага маі маці, прастая, пьеснаемяна вясковая кабета, ідуць са мной, малым, па вызваленым мястэчку, гаварыла мне: «Раней было дурней, а цяпер разумней». Я тады не разумеў, што гэта значыць. А значыла гэта многае. Значыла тое, што партыя, Савецкая ўлада ўзялі народ да жыцця, да свабоднай творчай працы, да шчасця.

І вось яна паўстае перад мной, свабодная Савецкая Беларусь, якая стагоддзямі не мела свайго імя, як і мы, беларусы, не мелі свайго імя, апрача «галодны», «падушкоў», «хамар». Мы адлучылі сабе людзямі. Можна толькі здавіцца, як пачалі развівацца народная гаспадарка, нацыянальная на форме і сацыялістычная на зместу Беларускай культуры. За два дзесяці мірных год Савецкай ўлады Беларусь стала адной з перадавых савецкіх рэспублік. Акадэмія навук, універсітэт, оперны театр, выдатны драматычны тэатры, таленавітыя пісьменнікі і партыі, кампазітары і мастакі, дзесяткі тысяч ін-

тэлігенцы з'явіліся на Беларускай зямлі. Магутныя сілы абудзілі ў народзе Вялікі Кастрычнік, Камуністычная партыя, Савецкая ўлада. А заірнуць у кватэры рабочых, у хаты калгаснікаў, у хату любога чалавек, хіба не было гэтага шчасця? Іно было ўсёды.

Аднак гэта не спадабалася тым людзям, прадстаўнікі прэсы якіх яшчэ і цяпер імкнучы альяваць нашы здыбткі, нашу радзіцу. Іны пайшлі на нас вайной.

Партыя заклікала народ на вялікую сваяшчэную вайну, якой яшчэ не было ў гісторыі чалавечства, на цяжкую, жорсткую вайну, у якой вырашаўся лёс народа, лёс сацыялізма, лёс Кастрычніцкай, здыбтага пад кіраўніцтвам Вялікай ланіцкай партыі. І хіба не факт, што ўсе, ад малаго да вялікага, як гэта было ў грамадзянскай вайну, пад кіраўніцтвам свайой любімай партыі надышлі на барацьбу з ворагам.

Цяпер, у мірныя дні жыцця, мы часта ўспамінаем словы: «Камуністы, наперад!» А што гэта значыць? Гэта значыць — на самых цяжкіх участках баёў, у цяжкіх атаках на ворага, дзе мала хто заставаўся жыць, камуністы ішлі першымі. А за імі ўзнімалася ўся сіла нашай Савецкай Арміі і народа. Вораг быў змецены. Хай тут дазволена мне будзе ўспоміць, як тысячы простых людзей, ідуць у атаку, пакідаў заявы: «Калі я загіну ў баю, лічыце мяне камуністам.» Гэта было не дэкларацыя. Гэта гаварыла сэрца чалавек, грамадзяніна, савецкага патрыята, бо ён, які і кожны з нас, не ўдзяў свай лёс без Камуністычнай партыі, без Вялікіх ланіцкіх ідэй, без савецкай Радзімы.

Партыя заклікала народ на аднаўленне гарадоў і сёл, разбураных ворагам, на аднаўленне народнай гаспадаркі. За некалькіх кароткіх год гаспадарка была адноўлена, былі пабудаваны сотні тысяч жылных дамоў, задымлі фабрыкі і заводы, гарады сталі прыгажэйшымі, чым яны былі да вайны. Усё гэта рабілася для простага чалавек, для народа. А цяпер мы ўжо гаворым аб тым, што хутка дагонім і перагонім самую магутную капіталістычную дзяржаву — Злучаныя Штаты Амерыкі не толькі па прадуктах спажывання на душу насельніцтва, але і ў прамысловасці.

Цяжка пералічыць усе нашы дасягненні, здыбткі за такі кароткі час. Наша тэхніка пайшла так далёка наперад, што яна здзіўля і ўскалыхнула ўвесь капіталістычны свет. Мірна лятаюць над Зямлёй штучныя

Выпрабаванне на сталасць

На Усесаюзнай і рэспубліканскай мастацкай выстаўках

Сёння ўжо не спрачаюцца пра значэнне актуальнай тэматыкі ў справе станаўлення мастацтва і фарміравання творчай індывідуальнасці. Гэта відавочна з таго, што пераважна большасць твораў, падытаных да 40-годдзя Савецкай улады і прадстаўленых на Усесаюзнай і рэспубліканскай мастацкай выстаўках, складаюць кампазіцыі буйнага плана. Яны адлюстроўваюць творчыя здобуткі савецкага народа, яго няўхільны рух да камунізму.

Паступова і ўпэўнена набірае сілы славянская сюжэтная карціна, узрастае яе баявая, філасофская ўзабагачэння прафесійна-навая мова.

Тэмы барацьбы народа ў гады першай і другой рэвалюцыі, тэмы прыйманай дружбы чалавека на карысць Радзіме, адлюстраванне індустрыяльных матэрыялаў з павым іх зместам—усё гэта выяўляе дэталі нашых дзён.

У гэтым годзе ўпершыню на Усесаюзнай выстаўцы ўдзельнічалі больш 40 беларускіх мастакоў, якіх прадставілі каля 130 сваіх работ. Сярод іх значныя палотны, прысвечаныя вялікім гістарычным падзеям.

Карціна А. Шыбіцка «У красавіку 1917 года»—значны крок мастака ў пошуках у гісторыка-рэвалюцыйным жанры. Асноўнае месца, як і ў папярэдніх творах гэтага мастака, у карціне займае вобраз Вязьміра Вялікага. Мастак настойліва пагаджаецца тэму, пачатую карцінай аб Тамерфорскай канферэнцыі.

Нягледзячы на тое, што ў савецкім жыцці і графіцы многа напісана твораў, і досыць значных, на гэтыя тэмы, Шыбіцкі здолеў знайсці сваё кампазіцыйнае ўвасабленне задуму. Карціна ў асноўным свежа ўспрымаецца і стварае прайздзіўна малюнак першых дзён рэвалюцыйных падзей у Петраградзе, непарыўнай сувязі Леніна з рабочымі класам, салдатамі і матросамі, якіх узяліся на штурм самаўладыства.

тэй, прайздзівай і ланкай мовай павінна пераканаць і ствараць поўнае падзеянства мінулага. З такімі думкамі падышоў да кампазіцыі Н. Воранава «Мінск 1917 года».

З пачуццём пранікнёнага жывапісца напісаны Мінск, якім ён быў у тым незабытым дні. Ваіны, нястачы, прыфрантавое жыццё паклалі на яго моцны адбітак. Вогнішчы на вуліцах, каля іх грэюцца салдаты, шэрай павалокай апавітыя маўклівыя вуліцы—такі выгляд губернскага горада. Карціна дае прайздзіўна малюнак.

Вопыт вучыць, што мастаку часцей за ўсё шчасціць дасягнуць мэты тады, калі ён неспрэчна выкарыстоўвае сваё ўмяшчэнне да канца ў адпаведным напрамку, адчувае сваё слабасці і снае спраўдзівае прызнанне. Для свярджэння такой думкі няма патрэбы зварота да гісторыі мастацтва. Гэта вельмі добра відавочна на практычнай дзейнасці Я. Ціхайна, яго настольна-вышуканых гераічных вобразаў.

Пачынаючы з 1943 года мастак не пакідае хваляючых партызанскіх дзейнасці Канстанціна Заслонова і яго брыгады. З таго часу прароблена вельмі шмат работ. Шматлікія эскізы ў рознай тэхніцы і першая карціна—«Заслонаў у партызанскім штабе» не задолілі мастака і пакінулі ім няскончанымі. Другая карціна—«Шахаванне героя». І зноў пошукі, зноў эскізы розных варыянтаў кампазіцыі, якія прывялі да апошняй карціны—«Канстанцін Заслонаў».

Што-ж вымушае мастака аддаваць такі доўгі час адной тэме? Безумоўна, жыццё нашага сучасніка, які ўвасабляе героіку народа, яго адданасць Радзіме, партыі. Ва ўсіх трох карцінах Заслонаў партызанскіх іх герояў і арганізатараў партызанскіх мас. Але асноўнае месца ўсё-ж належыць калектыўнаму людзей, моцных сваімі перакананнямі ў барацьбе з фашызмам, смелых і гатовых памерці за справядліваю справу. У апошнім варыянце карціны хут-

Скульптура А. Глебава «Вяртанне з работы»

чая да апошняга часу думка, нібы заводскія ці фабрычныя цэх дае недастаткова вялікі разгон для жывапісца. Карціна Я. Красавіцкага «Праба сталі» абвясняе падобныя свярджэнні.

З прафесійным пачуццём напісана карціна А. Шыбіцка «На будоўлі», выкананая на шырокіх і буйных жывапісных палатнах.

Незалежна ад вынікаў карціна М. Манасона «На палі». Момент адпраўкі беларускіх трактараў калгасам не знойшоў культурна-навуковага выяўлення, строгага падпарадкавання палатна. Карціна ўспрымаецца без асабліва цікавасці да таго, што ў ёй адбываецца.

Невялікая жанравая карціна П. Гаўрыленкі «Эшалон з Мінска» прысвечана той жа самай тэме. Суттэсць задуму, аднак, выражаецца тут у больш задушэным, лірычным плане, праз вясковы пейзаж і паказ дзяцей, якія наіраюцца за вагонамі, гружанымі трактарамі.

Сярод карцін на калгасныя тэмы заслужае ўвагі работа Г. Бржозовскага «Лён». Цяплы сонечны асненні дзень, калгасніцы, якія сцілоць лён, напісаны з адчуваннем пазней працы ільняводак і лагоднага стану «бабінга лета».

Партрэтны жывапіс на выстаўках нешматлікі. Лепшым твораў можна лічыць кампазіцыйны партрэт Н. Остроўскага А. Гугеля і Р. Кудрэвіча. Перад намі прыкаваны да пасцель пісьменнік-комуніст за працай. Зніжлены цяжкай хваробай, твар яго поўны глыбокай задуманасці, сілы і волі, усведамлення свайго становішча, рашучасці вясці барацьбу за жыццё да канца.

Прыкметна вылучаецца на рэспубліканскай выстаўцы партрэт народнага артыста БССР Я. Мірочніка—работа І. Ахрэмчыка. Жыва ілюючы партрэтны рысы выдатнага артыста, яго знешняе сцілы выгляд з адкрытым і адухоўленым тварам аддана працаўніку мастацтва. Высокароўны, срабрыста-ліловыя з пемінымі пераходамі жывапісны партрэт—удача мастака.

Адзначаецца далейшае паліпсімія пейзажы жывапісу ў напрамку пазбаўлення ад зноўнага бачання прыроды і шырыня кругавяртла мастака. Пейзаж выходзіць з амежаваных рамак суаўраўнага смакавання матэрыялу прыроды саміх у сабе. У ім знаходзіцца месца настрай, адчуванне мава, адпаведна перажыванні, яго мова і прусуд з'яўляюцца пейзаж набыліся, больш чым калі, да карцінага адлюстравання з устойлівай кампазіцыяй і зместам, які ўвасабляе сучаснае дыханне прыроды. Такія пейзажы пакуль што яшчэ не многа, але яны ўжо бачны на агульным фоне гэтага жывапісу.

Да таго свярджэння мы прыходзім, маючы на ўвазе пейзаж Ф. Даршынска «Ачыстка паўднё». Мастак не проста бярэ прыроду за наліц, а свядома адбірае для сваёй задумкі неабходны матэрыял, уздымаючы яго да асэнсаванага бачання роднай прыроды.

У кампазіцыйным пейзажы К. Максімава «На Палесся» пейзажыста хваляе не сам факт асушаных балот, работа асушальных машын, як гэта часта даводзіцца бачыць, а хараста новага Палесся, прасторы ўзнятых тарфянік, маўкліва перадаючы ішчыню, якая спусцілася на сусежную зямлю, пакінутая лемжы трактарных плугоў.

Асаблівасці карцінага пейзажу да адлюстравання прыроды з'яўляюцца пейзажы П. Дурныя «Далі» і асабліва яго моцы па настрай пейзаж «Крыніца над Бугам», напісаны ў выніку створанай падрыхтоўкі вялікай колькасці зноў і невялікіх работ на матывах Брэскай крэпасці. Карціна асобна паставіць пейзажы В. Ціхайна «Летні вечар» і «Поўдзень». У іх мы бачым сталага майстра дэкаратывага пейзажу-карціны.

Заканчаныя па думцы і настрай пейзажы Г. Азгура «Пачатак красавіка», «Канец сакавіка. Раўнічы», «Май. Снічал». Г. Азгура хваляе лірычны стан прыроды. У пейзажах адчуваецца то велічыня супакоў, то абуджэнне зямлі ранішняй вясной і самую ўзрашчасць багацця зямлі ў летнім убранні.

На Усесаюзнай і рэспубліканскай выстаўках экспанавана больш пачыст работ мастакоў. Тут з'явіліся толькі некаторыя творы жывапісу, якія характарызуюць сучасны творчы стан, ласючы ідэі і ідэі. Яны прымушаюць думаць, што ў жывапіснай праблема мастацтва, хараста прафесійна-навуковага выяўлення мовы, той мовы, якая ўзвышаецца да сталой нацыянальнай школы.

Гомельскі абласны драматычны тэатр сустраў 40-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі новым спектаклем на п'есе А. Маўзона «У бітве вялікай», акая адзначана на беларускім конкурсе другой прэміяй.

Сакавік 1919 года. Зусім нядаўна пакінулі Гомель нямецкія войскі, захапішы з сабой «директорыю» гетмана Скарапавскага. У разбурэнні, спустошаным, абрабаваным горадзе голад, холад, з дня ў дзень расце і патыраецца эпідэмія тыфу. Грозная небяспека навесіла над Гомелем сканцэнтраваныя ў раёне Мозырь—Калінкавічы войскі Пилсудскага. У часях 67 і 68 палкоў руска-тульскага атрада, раскватэраванага тады ў Гомелі, наспявае змова. Рыхтуе яе член Палескага паўстанскага камітэта асер Стрэканытаў. Палкі, насланы на фронт, знімаюцца з палкі, вяртаюцца ў горад. Рэжым прымае рашэнне паліць паўстанне. Але сілы няроўныя. І рэжым гіне за некалькі гаўдзін да вызвалення горада.

Праўдзіва паказваючы час, пажакісты тых год, аўтар здолеў таксама паказаць нягледзячы на характару камуніста ў барацьбе з ворагамі Савецкай улады. Створана лёса аб барацьбе беларускага народа за сваё вызваленне, ад незбытных дзней станаўлення Савецкай улады ў Беларусі.

Сюжэт п'есы даволі востры, пабудаваны не на прыципу знешніх падзей, уяўнай займальнасці, а на аснове сутыкнення характараў—людзей з розным разуменнем шляхоў рэвалюцыі, свайго ўдзелу ў гэтай барацьбе і знаходжання шляхоў да праўды.

У гэтым сэнсе найбольш тыповымі вобразамі, якія паказаны ў пошуках праўды, з'яўляюцца салдат Васіль Босы і доктар Вярхоўскі.

Салдат Васіль Босы, ашуканы асера-меншавіцкай дэмагогіяй, узнімае руку на Савецкую ўладу, аказваюцца ў руках паўстанцаў. Многа яму прыходзіцца перажыць і перадумаць, каб знайсці сваё сапраўднае месца ў сутычцы, знайсці тую праўду, за якую ён будзе стаць да апошняй кроплі крыві. Так ад паліцы да паліцы, ад сутычкі да сутычкі раскрываецца характар Босага, і мы бачым, як ён прышоў да камуністаў, не выпадкова, а ў выніку пераасэнсавання жыцця.

Інакш прыходзіць да прызнання Савецкай улады доктар Вярхоўскі. У свой час ён вітаў Лютаскую рэвалюцыю. Як сумленны чалавек, ён асэнсавана, што выратаваў Расію толькі ў рэвалюцыі. Яку здавалася—Лютаская рэвалюцыя вырашыла ўсе супярэчнасці. Таму ён сустраў з неўраўнаменнем Кастрычніцкую рэвалюцыю. Не ўраўнаменшыў яе і гістарычнай неабходнасці дыктатуры пролетарыята. Ён, па сутнасці, аказаўся праціўнікам Савецкай улады—Як і Босаму, яму даводзіцца на ўласным вопыце пераканацца, што чалавек зможа жыць як чалавек толькі ў выніку перамогі Савецкай улады.

Мы не выпадкова спыніліся на гэтых вобразах, таму што яны, няхай і не цэнтральныя, але насуць значную ідэйную і сэнсавую нагрузку.

У п'есе вялікая колькасць звычючых асоб. Першымі ідуць члены рэўкома: Камісарав, Ланге, Падгорны, Біленкі, Каганеяка. Не ўсе яны роўназначны. Удалымі траба лічыць вобразы Камісарова, Ланге, Падгорна. Менш выраза, драбней паказаны аўтарам вобразы Біленкага і Каганеяка. Калі ў Камісарова, Ланге і Падгорнага відавочна іх біяграфія, іх характары—у кожнага свой, у кожнага самабытна цікавы,—дык

Юбілейныя спектаклі

«У бітве вялікай»

Біленкі і Каганеяка як вобразы, бадай, толькі контурна намечаны. Яны не напоўнены жыццём, крывёй, дэянасцю. Такіх, нажал, атрымаўся і цікава задумаць, але не дасягены да канца вобраз Вярхоўскага.

Вельмі цікавы вобраз рабочага Максіма Карата. Перад намі чалавек чыстай душы і вельмінай веры ў тое, што ваіна, якую ён вядзе,—гэта ваіна за тое, каб проста чалавечку жыць можна было па-чалавечаму. Праўду сваю ён даўно знайшоў. Яна з партыяй, у Леніным. І з гэтага шляху ніякія сілы яго зрушыць не могуць. Калі ў палку ўспыхае паўстанне, калі супраць невялікай групы чырвонаармейцаў, якія засталіся вернымі Савецкай уладзе, накіраваны кулямёты Стрэканытава, Карата першым прырываецца ў рэжым і ў ліку першых становіцца ў рады абаронцаў горада.

Вось чаму так праўдзіва гуцаць у фінале спектакля словы Карата:

— Комуніст не памірае, комуніст вечны. Лягеру камуністаў супрацьпастаўлены лягер узятых ворагаў Савецкай улады. Цэнтральнае месца тут займае былы афіцэр Стрэканытаў. Гэта перакананы беларушчынец, які невялікіх Савецкую ўладу. Гэта ён арганізаваў паўстанне. Гэта ён, пасля таго як да горада падыйшлі чырвонаармейскія палкі, адчуваючы сваю непазбежную гібель, знічае рэжым. Нажал, аўтар некалькіх зрабываў вобраз Стрэканытава, надаўшы яму рысы, больш уласцівыя драбнам жудліку, чым «Ідэйнаму» ворагу.

Пераканальна напісаны вобразы прыхільнікаў Стрэканытава—кулака Цымбалюка і анархіста Антона Званара.

Гомельскі тэатр атрымаў, на наш погляд, добрую п'есу для стварэння спектакля, дастойнага вялікай даты.

Як-жа тэатр справіўся са сваёй задачай?

На фоне чырвонага зарыва—доўгімі легендарных год: «Рэспубліка ў небяспецы», «Пролетарыі, на кані!», «Усе на барацьбу з тыфусам і голадамі...» Так тэатр (настанавіцкі спектакль Н. Ульяна) адразу-ж уводзіць глядача ў абстаноўку часу. Ад карціны да карціны гэтага тэма развіваецца, расце і шырыцца, выяўляючы жорсткую барацьбу камуністаў за станаўлення Савецкай улады. Калі ў пачатку першага акта тэатр знаёміць нас з агульным становішчам горада (мы бачым рэжым у барацьбе з ворагамі, голадам, холадам), дык у канцы першага акта тэатр паказвае нараджэнне змовы ўсіх контррэвалюцыйных сіл, якія акапаляра ў горадзе.

Вельмі цікава і пераканальна гуцць пачатак другога акта—сцена, калі ашуканы Стрэканытавым чырвонаармейцы знімаюць мяжы. Сіла хвалюе эмацыянальна і насканна, верным паказам сутыкнення асноўных звычючых асоб. Для выяўлення ўнутранага канфлікту рэжысура ўдалося знайсці і рад дакладных мінацён.

З такой-жа пераканальнасцю распрацавана сцена ў гаўдзіцы «Савой» і асабліва фінальная карціна ў турме.

Менш удала паказаны лягер ворагаў. Слаба прагуцаў сцэны змовы (трэцяя карціна першага акта), штаб Стрэканытава (сёмай карціна). У іх адсутнічае завостраств творчай задумкі, належача атмосфера і накал. Гэтыя сцены іграюцца вядла, выканаўчы жыўнуць не ў тых абстаўнках, якія прапанаўваюцца. Таму і не верыць, што гэта думка і сур'ёзна праціўнікі.

Ролю старэйшых рэўкома Камісарова іграе моладу актёр В. Турчанюк. У асноўе роля зроблена актёрам правільна. З да-

статковай пераканальнасцю ён перадае рысы стойкага, валавога чалавека. Мы бачым яго: «васілька», а добрая актёрскія дэталі дапамагаюць яму зрабіць вобраз прыбытым і цікавым. Але Камісараву, адпраца стойкасці і моцнай волі, уласцівы і іншыя якасці, якія паглыбляюць вобраз. Гэта ўменне па-рознаму размаўляць з людзьмі, чулы і ўважлівы адносіны да сяброў і бязлітаснасць да ворагаў. Такія якасці артысту не ўдалося ў поўнай меры выявіць.

Ролю старэйшых ЧК Ланге выконвае артыст В. Умеўшкін. Нажал, роля распрацавана больш па знешняй лініі, чым па ўнутранай. Праўда, у канцы спектакля, у турме, артыст знайшоў вернае спадчынае жыццё, і гэта дапамагло яму праўдзіва стварыць сцэну перамогі.

Творчай уладу дабіўся М. Леоніў у роля Васіля Босага. Актёр пераканальна адносіць пакутліва пошуку праўды жыцця. Ад першага пытання—«А што чкае мужыка пасля ваіны?»—праз паўстанне супраць Савецкай улады і сваё прысяцленне Леоніў ярка раскрывае валавоцую складанага характару сядзіна-салдата. Моцная сцена ў турме, калі ён адлацца моцна ішчыні ворагаў за ўсе пакуты, прынесенныя ім камуністам. Вобраз быў-бы несеяны імі камуністам. Вобраз быў-бы звычючым больш глыбокім, калі-б актёр знайшоў фарбы для выяўлення яго ўнутраных супярэчнасцей. У асобных месцах актёр залішне крывілівы.

Доктар Вярхоўскі ў выкананні артыста С. Давыдава—жывы чалавек, які аказваўся ў пажыжкіх жыццёвых умовах на раздарожжы. Актёр мацка, з добрым тактам і пачуццём меры малюе вобраз інтэлігента, які не адраза знаходзіць шлях у рэвалюцыю.

Добра справіўся з роляй Фан Чжы Ф. Іванюк.

Абальны і цёплы вобраз беспрэтыгульнага Гіоркі стварыла артыстка Т. Скарута. Жывы, кемлівы, з нястрымным верай, што ён таксама рэвалюцыйнер і іншым быць не можа, праходзіць Гіорка праз увес спектакль, нечым нагадваючы Гаўрша.

У п'есе мала жаночых вобразаў. Найбольш удала, на наш погляд, іграе ролю Каганеяка артыстка Е. Гілянчанка. Стабейшым атрымаўся вобраз Веры Вярхоўскай (артыстка М. Якушына).

Цікавей можна было-б сыграць ролю Гайдучка (артыст К. Масквін), меншавіка Караліна (артыст В. Томскі), Лазарушкага (артыст С. Галаванюк).

У роля Стрэканытава выступае Г. Стальмаховіч. Актёр не знайшоў належных фарбаў для таго, каб Стрэканытаў паўстаў перад намі як люты, небяспечны вораг.

Не ўдаўся і вобраз анархіста Званара Д. Васюкова. Актёр не здолеў глыбока раскрыць аўтарскі матэрыял. Вельмі цікава іграе А. Ідквіч ролю кулака Цымбалюка. На сцэне дзейнічае кітравы, злы і помелівы вораг. Малоды актёр А. Дураў іграе ў п'есе звычючым ролю. Найбольш удала ён выступіў у вобразе курсанта магілёўскіх камандных курсаў.

Гомельскі абласны драматычны тэатр—малада творчы калектыў. Спектаклем «У бітве вялікай» ён знайшоў аб сабе творча цікава. Адзначаючы яго баспэчны поспех, хочацца, аднак, пажадаць яму не супалавоўвацца на дасягнутым. Працаваючы працаваць над далейшым удасканаленнем спектакля, можна зрабіць яго шчы больш глыбокім, цікавым і хваляючым, каб творца надоўга і трывала ўвайшоў у рэпертуар тэатра.

М. СПІВАК,
рэжысёр рускага драматычнага тэатра імя Горкага.

Карціна Я. Ціхайна «Лета»

Крайне ўрачыстае настрою, цёпліны і шыраць адносін паміж людской масай і правядомам, якімі прысканту кампазіцыя. Мы бачым на палатне строга архітэктурны сілует вакала на фоне неспакойнага начна неба, прарэзанага святлом праектараў, зарыва факелаў, фігуры салдата і рабочага злева. Значную па ідэі карціну зніжаюць некаторыя недакладнасці. Да іх у першую чаргу неабходна аднесці недастаткова лакалічную архітэктурную твора. Слаба пераказана асветленне людской масы, асабліва на другім плане. Ад такой карціны хацелася-б больш эмацыянальнай глыбіні, якая вынікала-б не са знешняга эфекту, а з унутранага стану і паводзін героюў, з багатай жывапіснай гамы. Вельмі шкада, што яшчэ і дагэтуль шматфігурным, складаным карцінам не папярэдзіць у дастаткова ступені ўся тая падытоўчаная праца, лепшыя ўзоры якой пакінуў нам класічны жывапіс.

Курс жывапісцаў на творы з народнага жыцця невяліка не вітаць. У гэтым лініі раз пераканавася, каб глядзіць новую карціну Л. Рана «Весткі з Петраграда». Яна ставіць мастака, у параўнанні з папярэднімі яго работамі, жывапісцам больш інтэнсіўным і пераканальным, без той суцэльнасці і вядла п'есам, якія былі ўласцівыя яго першым пасляваенным твораў. Узабагачэнне мовы ішо пра складаны творчы задуму і абвясняючы паўнаціна палатна професійнае пачуццё, якія надаюць яму трывалае жыццё. Мастаком вельмі добра вядла неацэнна Рана ад вырашэння паставленай мэты.

У карціне «Весткі з Петраграда» мастак яшчэ не скарыстаў усіх магчымасцей, але яна вызначаецца жывапіснымі якасцямі, неспрэчнасцю апавядання, дэянасцю, якому верыць і якім пранікаецца. Л. Ран ідзе ад жыцця і свайго разумення гістарычнага падзеі—нараджэння Савецкай улады на вёсцы, ролю і значэння рабочага класа і Камуністычнай партыі ў яе фарміраванні.

Кампазіцыя твора складаецца з трох асноўных мінацён. Злева бачым жабрака з хлопчыкам-павадыром, справа конік скідаўся да селяніна, уся сярэдняя частка—сяляны, якія слухаюць жанчыну—палатна рэвалюцыйнага Петраграда. Кожная з гэтых трох частак абедана агульным настраем і мае свой сэнсавы напрамак. Стары, сівы дзед з гусямі як носьбіт мінулага беларускага народа, конік, кулячак частка вёскі і поруч сэрцажні, які з агледка прымае рэвалюцыю. Цэнтральнае месца займаюць тыя, хто адразу пайшоў за рабочым класам, за партыяй.

Успрыманне карціны і не патэнтычнае гучэнне паслабляюць залішняе разважальнасць мастака і адхіляюць ад асноўнага сюжэта.

З твораў па гістарычным тэмы заслужае ўвагі карціна А. Кроля «Пасля Куроўскага растрэлу». Дабліжэнні прымычнай трактоўкі падзеі—паказу моманту растрэлу салдатаў дэманстрантаў, як гэта не аднойчы вырашалася ў беларускім жывапісу. А. Кроль у іншым аспекце адлюстравана 1905 год у Мінску. Мастак перамаціў дэянасцю да моманту, калі расправа генерал-губернатора Куроўва ўжо вядлася. Мы бачым параненых рабочых, амежаных у паліцэйскім шпіталі. Карціна не дае поўнага ўваблення ад падзеі. Яна паводзіць глядача да штыня—што-ж робіць далей, як-бы паклікаючы за ім права знаходзіць свой пункт погляду. Глядзач бачыць ахвяры крывавай расправы, спачувае ім, пранікаецца складанай сітуацыяй першых рэвалюцыйных выступленняў мінскага пралетарыята. Тут відавочна смелая праба наблізіцца да рэалістычнага адлюстравання гісторыі беларускага народа, падзеі, у якіх выяўлялася лухонне багаче простага чалавека. Ніколі не паўставаў так велічыня чалавек працы, яго хараста, як у гэтых рэвалюцыі, калі ставіўся на карту лёс рабочых і сялян. Імяна таму ўсякая карціна, якая прэтэндуе на гістарычную, прос-

чы можна было-б называць «Заслонаўчы». Партызан тут аднае адна агульная мэта—перамога над ворагам. Камандзір выконвае волю сваіх падначаленых. На ўскрай лесу выйшаў атрад партызан, перапоўнены жаданнем ішці ў бой. Людская маса буйным вырасла за зямлі, узвышаюцца сідуцтвам на фоне наспяваючага лесу і неба на світанні. Хутка заслонаўчы прымуць рашэнне, і пачнецца бой. Зніжае настрай карціны не шэраўная прыгуджаным тон. Хацелася-б большай драматычнасці і сілы ў кантрастах, той каларовай напружанасці, якая яшчэ больш узабагаціла-б і данесла хваляючую праўду жыцця.

Шмат цёпліны і лірычнага зместу ў карціне В. Жолтат «Па дапамогу да партызан». У змялжэнню да народных месціў прыбег бедна арануты вясковы хлопчык просіць вызвалення ад немцаў.

З ліку твораў па гістарычным тэмы вылучаецца карціна В. Ціхайна «Паўстанне рыбакоў на возеры Нарач».

З самага пачатку яна выклікала да сабе цікавасць незвычайным вырашэннем тэмы, неспрэчнасцю зніша дэкаратывнай формай. Карціна пабудавана на светлых і яркіх каларовых гамах, напісана шырока і свабодна, з вядлівым густам жывапісу. Рыбакі займаюць амаль усё палатна, і толькі на левым яго краі мы бачым чырвоныя патыліцы і зялёна-блакітныя спіны палюскіх жанчараў, якія з'явіліся сюды выконваючы волю сваіх гаспадароў. Асноўным героям мастак не паказваў ні месца, ні святла, ні жыццёвыя рэалітэты жывапісу, поўнага сілы і хараста. Знешняя прынятынасць карціны толькі памапоўвае бунтарскі настрай рыбакоў, які неспрэчнасць перад панскай зброяй.

Карціна «Паўстанне рыбакоў на возеры Нарач»—смелы, арыгналічны і таленавіты твор у беларускім жывапісу. Яна выканана на высокім узроўні. Яе можна аднесці да пачатку рашучых спроб мастакоў зрушыць з месца бедны жывапісна-дэкаратывны бок большасці станковых карцін.

Цікава на задуме карціна П. Крохалева «Арганізацыя калгаса». Пакуль што гэта першая праба адлюстравання найважнейшых ў жыцці нашага народа гістарычнага падзеі—пераўтварэння на сацыялістычны лад сялянскага гаспадаркі. Нажал, мастаку не хпіла сродкаў для шырокага паказу ўсяго складанага працэсу локмі старога гаспадарання, локмі псіхалогіі селяніна і тых цяжкасцей, у якіх адбывалася станаўленне калгаснага ладу.

Паранешым мастакоў хваляе праца рабочага неспрэчна ў ічку, калі станка, якая індустрыяльна Беларусі і не знайшла яшчэ свайго спраўдана пэснера. Тут не толькі цяжкасць задумкі, але і бытую-

чая да апошняга часу думка, нібы заводскія ці фабрычныя цэх дае недастаткова вялікі разгон для жывапісца. Карціна Я. Красавіцкага «Праба сталі» абвясняе падобныя свярджэнні.

З прафесійным пачуццём напісана карціна А. Шыбіцка «На будоўлі», выкананая на шырокіх і буйных жывапісных палатнах.

Незалежна ад вынікаў карціна М. Манасона «На палі». Момент адпраўкі беларускіх трактараў калгасам не знойшоў культурна-навуковага выяўлення, строгага падпарадкавання палатна. Карціна ўспрымаецца без асабліва цікавасці да таго, што ў ёй адбываецца.

Невялікая жанравая карціна П. Гаўрыленкі «Эшалон з Мінска» прысвечана той жа самай тэме. Суттэсць задуму, аднак, выражаецца тут у больш задушэным, лірычным плане, праз вясковы пейзаж і паказ дзяцей, якія наіраюцца за вагонамі, гружанымі трактарамі.

Сярод карцін на калгасныя тэмы заслужае ўвагі работа Г. Бржозовскага «Лён». Цяплы сонечны асненні дзень, калгасніцы, якія сцілоць лён, напісаны з адчуваннем пазней працы ільняводак і лагоднага стану «бабінга лета».

Партрэтны жывапіс на выстаўках нешматлікі. Лепшым твораў можна лічыць кампазіцыйны партрэт Н. Остроўскага А. Гугеля і Р. Кудрэвіча. Перад намі прыкаваны да пасцель пісьменнік-комуніст за працай. Зніжлены цяжкай хваробай, твар яго поўны глыбокай задуманасці, сілы і волі, усведамлення свайго становішча, рашучасці вясці барацьбу за жыццё да канца.

Прыкметна вылучаецца на рэспубліканскай выстаўцы партрэт народнага артыста БССР Я. Мірочніка—работа І. Ахрэмчыка. Жыва ілюючы партрэтны рысы выдатнага артыста, яго знешняе сцілы выгляд з адкрытым і адухоўленым тварам аддана працаўніку мастацтва. Высокароўны, срабрыста-ліловы з пемінымі пераходамі жывапісны партрэт—удача мастака.

Адзначаецца далейшае паліпсімія пейзажы жывапісу ў напрамку пазбаўлення ад зноўнага бачання прыроды і шырыня кругавяртла мастака. Пейзаж выходзіць з амежаваных рамак суаўраўнага смакавання матэрыялу прыроды саміх у сабе. У ім знаходзіцца месца настрай, адчуванне мава, адпаведна перажыванні, яго мова і прусуд з'яўляюцца пейзаж набыліся, больш чым калі, да карцінага адлюстравання з устойлівай кампазіцыяй і зместам, які ўвасабляе сучаснае дыханне прыроды. Такія пейзажы пакуль што яшчэ не многа, але яны ўжо бачны на агульным фоне гэтага жывапісу.

Да таго свярджэння мы прыходзім, маючы на ўвазе пейзаж Ф. Даршынска «Ачыстка паўднё». Мастак не проста бярэ прыроду за наліц, а свядома адбірае для сваёй задумкі неабходны матэрыял, уздымаючы яго да асэнсаванага бачання роднай прыроды.

У кампазіцыйным пейзажы К. Максімава «На Палесся» пейзажыста хваляе не сам факт асушаных балот, работа асушальных машын, як гэта часта даводзіцца бачыць, а хараста новага Палесся, прасторы ўзнятых тарфянік, маўкліва перадаючы ішчыню, якая спусцілася на сусежную зямлю, пакінутая лемжы трактарных плугоў.

Асаблівасці карцінага пейзажу да адлюстравання прыроды з'яўляюцца пейзажы П. Дурныя «Далі» і асабліва яго моцы па настрай пейзаж «Крыніца над Бугам», напісаны ў выніку створанай падрыхтоўкі вялікай колькасці зноў і невялікіх работ на матывах Брэскай крэпасці. Карціна асобна паставіць пейзажы В. Ціхайна «Летні вечар» і «Поўдзень». У іх мы бачым сталага майстра дэкаратывага пейзажу-карціны.

Заканчаныя па думцы і настрай пейзажы Г

Вільям Блэйк

З кнігі „Прадракаванні нявіннасці“

(УРЫЎКІ)

I. ЖЫЦЦЕ І СМЕРЦЬ

У забыванні на полі ратным
Сустрэсе серц з мячом булатным,
— Дзе касткі накрж — вост мой герб.

Меч праскрылеў, як мёрзлы полас.
— А мой — жыццё, — прамовіў серц
І паказаў на спелы колас.

II. УМЕБ

У воманіччэнні бачыць вечнасць,
Стыхі — ў ніхім шуме хной,
У стомілёнай — бесканечнасць
І неба — ў кроплі дажджавой.

Гарласты пенькі, кажучы людзі,
Вядзе зару і сонца буліцкі.
Камар, што вам уніўся ў каран,
Свой яд пазычыў у плятэрака,
А яд галзкі падкалоднай —
Якраз і ёсьць той пот халодны.

Што ўсіх зайздроснікаў праймае,
Калі ты нейкі поспех маеш.

Раўным водку верагаляе —
Го яд шарыць з асіным ядам.

Тупы заслаіле з поснай мінай
Вас пачаў — сатыры сціну.

Мядок ільсвівае атруты —
Распусніў у кароне з руты.

А праўда без сапраўднай ласкі —
Сястра неверагоднай казкі.

Сум, радасць — вост зоры два
На срэбнай рызе бабавы.

Які-б ні быў на сэрцы смутак,
А ёсьць і шчасця ў ім закутак,
Бо шчасце пападам з бядой —
Радня, як чорным хлеб з вадой.

На гэтым свет стаіць ад роду,
І тым павіна быць заўсёды.

З кнігі „Песні роздму і вопыту“

VI. ЧЫСТЫ ЧАЦВЕР

Ш-ж можа святая чыстым быць,
Калі краіна-багацей
Скупіцца хлемам накарміць
Свайх гаротлівых дзяцей?

Вялікае — чым-жа ён вялікі,
Калі ні ў скверы, ні ў двары
Не радасца смех і крык
Вясёлай, шчаснай дзетвавай?

Ш-ж гэта песня так гучыць? —
— Дзеці Хрыста, падай, паддай...
— І неба чуе ды маўчыць...
О, як збодзеў ты, родны край!

Зрадыўшыся з такой жалобой,
Ты і нішчы песням не ахочы,
І дзень пры дні па-над табой
Вісіць цяжка хмарай ноч.

І суткі ў суткі напярэці
Па-над табой святла няма,
Не расцеае сталеці лёд
І не канчацца зіма.

Бо, дзе святло — там светла жыць,
Дзе сонца — там трава і кветка,
І там жаборца не блішчыць,
Галодным поўраж падлетка.

Пераклад з англійскай мовы
Язэп СЯМІЖОН.

Коласаўскі вечар

26 лістапада ў Цэнтральным ДOME літаратуры сабраўся пісьменніц Мясвіж, прадстаўнікі літаратурнай грамадскай Ленінград, Узбекістана, група беларускіх пісьменнікаў. Тут адбыўся вечар, прысвечаны 75-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Ва ўступным слове першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР А. Суркоў ахарактарызаваў творчасць Якуба Коласа, яго месца ў многанациональнай савецкай літаратуры.

І. Мележ расказаў аб жыццёвым і творчым шляху класіка беларускай літаратуры. На вечары выступілі С. Гарлацкі, М. Ісакоўскі, П. Семынін, А. Блэйк, якія прачыталі свае пераклады твораў Коласа. З вершамі, прысвечанымі памяці вялікага паэта, выступілі М. Лужаніч і П. Прыходзька.

У заключэнне вечара адбыўся канцэрт з удзелам маскоўскіх і беларускіх артыстаў.

На радзіме паэпа

Літаратурны вечар, прысвечаны 75-годдзю з дня нараджэння Я. Коласа, адбыўся дзень на радзіме паэпа — у вёсцы Мікалаевічына Стаўбінскага раёна.

У намяшчаны Мікалаевічынскай сярэдняй школы, якая носіць імя вялікага паэта-земляка, сабраліся калгаснікі, рабочыя цаглянага завода, блізка сваякі Я. Коласа — брат і сестры. З удзелам аб жыцці і творчасці Я. Коласа выступіў выкладчык беларускай літаратуры В. І. Міхкевіч.

Творы, прысвечаныя паэту, прачыталі П. Прыходзька і Я. Садоўскі. Сын Я. Коласа Д. К. Міхкевіч расказаў пра любоў паэпа да родных мясцін і свайх землякоў. А. Сасаранка прачытаў некалькі твораў Я. Коласа.

Вучоны совет, прысвечаны народнаму песняру

Дзень і Гомельскім педагагічным інстытуце імя В. П. Чкалова адбылося пасяджэнне вучонага савета інстытута, прысвечанае 75-годдзю з дня нараджэння народнага паэта БССР Якуба Коласа. З дакладам аб жыцці і творчасці пісьменніка выступіў кандыдат філалагічных навук Я. І. Міхален, Старшы выкладчык Я. Бірукова прачытала доклад на тэму „Трылогія Я. Коласа «На ростанях»“. Дацэнт П. Ахрыменка выступіў з павадленнем аб народным апрацоўшчы вершаванага аповядання Я. Коласа «Зашчэ» Ролі Якуба Коласа ў развіцці ўзабагацэння беларускай літаратурнай мовы прысвечаны яго доклад старшы выкладчык Д. Леончанка.

В. ПАТАПЕНКА,
студэнт педінстытута.

Думкі пра выкладанне беларускай літаратуры

У артыкуле «Школа чакае» С. Александровіч («ЛіМ» за 2 кастрычніка г. г.) распачаў патрабную гаворку аб выкладанні беларускай літаратуры і літаратурнага чытання ў школах Беларусі.

У нашай рэспубліцы цалер школы забяспечаны ў асноўным добра падрыхтаванымі выкладчыкамі беларускай літаратуры. Аднак, на вялікі жаль, сустракаюцца ішчэ з дыпламамі літаратурану людзі, якія страшна далёкі ад літаратуры, якія не любяць яе і сваю работу праводзяць паказанаму, на ўроках толькі «адседжаваюць зарплату». У апошні час стала панявавай з'ява, калі кіраўнікі школ «дагрукваюць» урокам літаратуры і літаратурнага чытання выкладчыкаў іншых прадметаў.

У такім выпадку старацца завесці, быццам літаратура «лёгка праймець» і выкладчы яго зможа зноў настаўнік. Вядома, такая практыка наносіць выкладанню літаратуры вялікую шкоду. Урокі праходзяць сумна, нецікава, і ў выніку ў вучняў прападае ўсякая ахвота да літаратуры.

Другі тэрмаз у выкладанні літаратуры і літаратурнага чытання — недахоп школьных падручнікаў. Колькі ўжо было ў газетах артыкулаў, у якіх крытыкаваліся падручнікі для 5—7-х класаў і для 8—10-х класаў! Аднак справа мала зрушылася з месца. Праўда, некаторыя падручнікі значна палепшыліся.

У падручніку для 5-га класа ёсьць вялікая колькасць высокамасштабных і глыбока-ілюстрацыйных твораў уявай народнай творчасці і твораў беларускіх пісьменнікаў. Але часуцыя не ўключаны ў падручнік лепшыя байкі К. Крапівы, адуцінаюць гумарыстычныя аповяданні Я. Коласа.

У праграмы трэба больш уключыць твораў сучасных беларускіх пісьменнікаў. А то творы такіх вядомых пісьменнікаў, як Я. Брыль, П. Панчанка, І. Шамляк, абмяноўца школьнымі праграмамі.

Нецкава напісаны біяграфіі пісьменнікаў у падручніках. Яны падаюць ў форме пратэстаў, зьяня перагруканыя датамі. У біяграфіі Я. Купалы (7 клас) і Я. 21, у біяграфіі К. Крапівы — 23. А колькі год тэрмінаў і назваў у біяграфіях! У падручніках для 6-га і 7-га класаў біяграфіі пісьменнікаў павіны быць напісаны больш жыва. Узорам для гэтых падручнікаў могуць паслужыць біяграфіі Я. Купалы і Я. Коласа, змешчаныя ў падручніку для 5-га класа. І яшчэ адзін буйны недаход, характэрны для ўсіх трох падручнікаў,

адсутнасць кароткіх крытычных распрацовак пасля кожнага твора.

Мала выдасца метадых дэпаможнікаў для настаўнікаў. Адны дэпаможнікі — «Методыка літаратурнага чытання» І. Счаснага — вышчучаны невялікім тыражом, і яго даўно ўжо няма ў продажы.

Хочацца сказаць і пра пазакласнае чытанне. У праграмах для кожнага класа ёсьць спіс твораў, прызначаных для абавязковага пазакласнага чытання. Але ці могуць вучні задаволіцца толькі гэтымі творами? Актыўнае чытанне мастацкай літаратуры прачытаюць іх за вельмі кароткі час. У рэкамендацыйным спісе патрэбна ўнесці больш твораў аб сучаснасці, аб гераічных бундах савецкіх людзей, аб моладзі. Ды не толькі ў рэкамендацыйным спісе. Больш сучасных твораў трэба ўключыць і ў падручнік, а то яны няпоўна асветляюць жыццё савецкага народа пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, даюць вучням цямінае ўяўленне аб развіцці і дасягненнях беларускай літаратуры. Калі прачытаеш у падручніку для сёмага класа ўступны артыкул «Беларуская савецкая літаратура», дзіўна дасеся: там не ўпамінаюцца ні адзін аўтар, які прышоў у беларускую літаратуру ў пасляваенныя гады. Не ўпамінаюцца там і лепшыя творы маладзёжных беларускіх пісьменнікаў.

Многія недахопы маюць падручнікі для 8—10-х класаў. Няма патрэбы паўтараць правільныя заўвагі аб гэтых падручніках, якія былі ў артыкуле «Школа чакае».

Адсюль вынікае, што ў бліжэйшы час патрэбна правесці належную работу, каб упарадкаваць выкладанне беларускай літаратуры і літаратурнага чытання ў школах. Не аказвае практычнай дапамогі ў складанні падручнікаў і ў выкладанні літаратуры ў школах і Саюз пісьменнікаў БССР. А адкуль-жа, як не са школ, выходзіць маляды літаратурны сілы? Хто, як не школа, з'яўляецца адным з актыўнейшых прапагандацтва літаратуры?

Вялікае віна класіцы на Вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР. У школах не хапае кніг беларускіх аўтараў, а выданае мала клясоўцаў аб выданні мастацкай літаратуры на роднай мове. Не клясоўца яно і аб выданні метадых і наглядных дэпаможнікаў па беларускай літаратуры.

В. ДАЙЛІДА,
завуч Ішкардскай сямігадовай школы Гаралдзічанскага раёна.

АБ ПАДЗЕЯХ МІНУЛАГА

Кожная новая кніга, прысвечаная гераічнай барацьбе народаў нашай краіны за вызваленне з-пад прыгнёту царызма і капітала, асабліва нашай моладзі. Не застаецца па-за ўвагай чытача і прысвечаная гэтай тэме новая кніга Ц. Даўгапольскага «На рассветле», якая вышчучана належаў Дзяржаўным выдавцтвам БССР на рускай мове.

Падзеі кнігі пераносіць нас у далёкія часы канца мінулага стагоддзя, калі беларускія пролетарыяты і рабочыя ў пратэстнае Расіі пачынаў агрутовацца пад баявымі сцягамі рэвалюцыйнай сацыял-дэмакратыі.

Аповесць, як сцвярджае сам аўтар у прамове, мае з'яўбіяграфічны характар.

Чытач знаёміцца з жыццём і побытам рабочых. «Пятнаццацігадзінны рабочы дзень у цеснай і душнай майстэрні пакаў свай абытк на аблічча ражылых рабочых. Усе яны былі падобны адзін на аднаго: удушлівы кашаль, які скурчвае ў лугу, скрыўлены хрыбетнік, цяжка разваліста паходка...» Сярод гэтых людзей жыў і разам з імі працуе галоўны герой кнігі Савок. Людзі і іх справы падаюцца аўтарам праз успрыяццё гэтага маладога хлапца. «Умовы, у якіх жылі маладыя рабочыя, ніўмоўна прадвызначалі ім такую-ж старасць... Кароткая ноч, праведзеная дзе-небудзь на гарышчы, лёдз аднаўлена сілы падлетка, які на досвітку павінен быў зноў прыступіць да п'яжай, знясіляваючай працы».

Аднойчы фабрыкант Ланда прывёў у майстэрню білет у театр, куплены яго жонкай і дробачыным мэтаж, і прапанаваў яго рабочым.

«Рабочыя сустраілі пратанову гаспадары абыкавава.

— А хто за страчаны час плаціць будзе? Мы-ж працуем здыельна...

Фабрыкант пакрыўдзіўся:
— За білет плаціў я, астатняе мяне не датычыцца.

Ён пералаў білет майстру і выйшаў.

Пайці ў театр выказаў жаданне Савок. Яму і дручнілі білет. Рабочы Шыраланд да яму грошай «і на папярковы каўнерык, і на трамвай, і на квас» — і Савок пайшоў.

Савок азеўся ў театры, і калі назаўтра рабочыя пачалі яго распываць, ён нічога не мог расказаць ім.

«Хто-нішто кілаў у мой адрас зьяя кніны. Адзін толькі Шыраланд ласкава казаў: — Нічога, Савок. Мы гэтай крыўды гаспадару не даруем».

Ён адзін разумеў, што было ў мяне на душы».

З кожным днём Савок усе больш пачынае ўсведамляць класавую несправядлівасць. Усёй душой пацугнуе ён да Шыраланды, адчуваючы ў гэтым рабочым чалавеку, які ведае прычыны класавай няроўнасці.

Савок жыў у такіх-жа цяжкіх умовах, як і яго таварышы па рабоце. Вось, напрыклад, яксвава замаляўка абеда Савок:
«У часы яны распаданы не спускае з мяне вачай, моўкі лічыць тоньчыкі лустачкі хлеба, якія я кладу ў рот...»

Мы вельмі добра разумеем адзін аднаго, і мы вінаваты адзін перад другім. Я —

мала плачу, вельмі мала. Яна — дрэнна корміць. Дрэнна і скупа. Але мы адзін аднаму патрэбны. Я даражы кутом, яна пацудоў рублимі, якія я ўрачуе які трышчатага чыста кожнага месца».

Прашучы ад думна і да цямна, жыўчы ў жудасных умовах. Савок захараў. Дапамог яму вышчучыцца ізноў той-жа Шыраланд, сімпацый Саўка да якога растуць з кожным днём.

Малючы карціны з жыцця Саўка, Ц. Даўгапольскі тым самым адлюстроўвае тыповыя ўмовы жыцця маладых рабочых прыгнечанай царызмам Беларусі. Аўтар паказвае законамернасць прыходу Саўка і палобных яму ў лагер змагаючы супраць сацыяльнай несправядлівасці. Гэта выраза паказана, у прыватнасці, у раздзеле «Перша маўка». Праз успрыяццё Саўка, светлагляд якога ўвесь час пачынаецца, аўтар перадае хвалявую атмосферу святкавання рабочымі Першага мая. Марніст Волін, ліцейшчык Федар Валашын, майстэра Раа, рабочы Гіляк, майстар Кокараў — усе яны для Саўка стаялі перакананым сведчаннем таго, што не адзін ён адчувае класавую няроўнасць. Больш таго, у іх асобе ён бачыць упор для сабе і канчаткова пераконаваецца ў сіле арганізаванай барацьбы.

А барацьба разгортваецца. З хваляваннем сарчам мы да тым, які рэвалюцыянерам на вачах у паліцыі раскідваюць у театры прапламацыі, падрыхтоўваюць рабочыя да рашучага выступлення супраць аспекулатараў — да забастоўкі. У барацьбе разгортваецца характар Саўка. Ён становіцца паступова актыўным удзельнікам гэтай барацьбы. Яму даюць адказныя даручэнні. За заданню рэвалюцыянераў ён ездзіць у Невель, атам становіцца членам стачачнага камітэта.

З п'якасцю чытаецца апісанне першай забастоўкі, у якой рабочыя атрымалі перамогу над фабрыкантамі.

З усеіх пераважаючых кнігі, безумоўна, найдзіць абмяваўны Савок, ад імя якога вядзецца аповяданне. Пісьменніку даюцца перадаць і свежасць успрыяццё Саўком падзей, і чыстату душы юнака, мы бачым характар у развіцці. На нашых вачах Савок ператвараецца ў актыўнага амагара за рабочую справу.

Вялікай выдатнасцю валодае Шыраланд, наборчыка Івана Рабцова, нясеці фабрыканта Калінецкага Людзімы, якая дапамагала забастоўшчыкам.

Аўтарскія адуціненні арганічна ўваходзіць у тэкст твора.

Кніга не пааб'яўлена істотных недахопаў. Напісана яна няроўна, у другой палавіне падзей выяўляюцца некалькі дэмакратычна. Мова пераважаюч слаба ідмываляваецца, усе яны гавораць амаль аднамоўна. Сухавата, «гэтанна» ў дрэнным сэнсе гэтага слова часам і мова аўтара.

З боку кампазіцыі, на нашу думку, раздзел «Мае настаўнікі» нібы разбівае кнігу на дзве часткі, пераходзіць успрыяццё падзей і іх паслядоўнасці. Раздзел гэты сам па сабе не блігі. Ён дае магчымасць мець больш поўнае ўяўленне аб характары Саўка. Аднак пастаўлены ён не на месцы.

Кніга добра аформлена мастаком Г. Клікушчыным.

Нягледзячы на недахопы, кніга Ц. Даўгапольскага «На рассветле» — добры падрудак нашаму маладому чытачу.

В. БРЫГ.

Карціна А. Гугеля «З мінулага».

ролю гранатамётчыка Жданава выконвае прыняты ў калектыве з мастацкай самадзейнасці Ф. Марцінкевіч, акцёр, думачка, не без здольнасцей. А вост сцэнічнай культуры няма.

Другі прыклад. У «Паўторным візіце» занята А. Агарова, таксама ў нядаўнім удзельніца мастацкай самадзейнасці. У ролі Соні яна шчыра стараецца паказаць перажыванні свай гераіні (не перажывае на сцэне, а імяна імянецца паказвае гэта), выклікае ў глядачоў спачуванне да свай гераіні.

Канешне, негэта прад'яўляе да чалавека, які, можна сказаць, робіць першыя крокі на прафесіянальнай сцэне, такія-ж патрабаванні, як да вопытнага акцёра. Але-ж негэта дапускіць у спектаклі такія рэчы, калі часам не ўлічваюцца акцёрскія самыя элементарныя патрабаванні. Не хачэся-б паўтараць ісціны, што не трэба рабіць павароты на сцэне спіноў да глядача, што ў час дзеяння негэта быць асаблёмем ад партыёра, не знаёмачы на яго ролікі, адрасаваныя непасрэдна табе. Скажам, у той час, калі Астраву расказавае даччы Соні аб свай мінулым, Соня — Астраву ў спектаклі быццам усе гэты ніколікі не датычыць.

Бяда і ў тым, што яе партнёра Астраву (ролю гэтую выконвае А. Аркадзеў, ён-жа і ражысёр спектакля) таксама іграе зусім без узаемасувязі са свай партнёрамі, таксама апаўдае не ёй, Соні, а намярала маю. І вост сядзячы на сцэне побач двое актывстаў, пазіраючы праму ў глядзельную залу, і зяецца, што аддзеныя яны адзін ад другога высокай спяноў.

І то, што робіць пачынаючы актывсты, знаходзіцца на ўзроўні сярэдняй рукі мастацкай самадзейнасці. Амагаражы гурткі ёсьць і ў калгасах, а гэта-ж прафесіянальным актывстам, пазіраючы праму ў глядзельную залу, і зяецца, што аддзеныя яны адзін ад другога высокай спяноў.

І то, што робіць пачынаючы актывсты, знаходзіцца на ўзроўні сярэдняй рукі мастацкай самадзейнасці. Амагаражы гурткі ёсьць і ў калгасах, а гэта-ж прафесіянальным актывстам, пазіраючы праму ў глядзельную залу, і зяецца, што аддзеныя яны адзін ад другога высокай спяноў.

Пачаўшы добра ўзору... Гэта датычыць калектыву і ў пытанні культуры мовы. Тэатр, як вядома, абаводувае пераважна тую частку насельніцтва, якая пудобна валодае свай роднай беларускай мовай, гаворыць на гэтай мове. Аб тым, што пазычныя актывсты дрэнна валодаюць мовай, у свай час пісалася. Аднак прайшоў пэўны тэрмін, а справы, бадай, не змяніліся. Тэатр пакуль што не стаў носьбітам правільнай літаратурнай мовы, не ўзняўся на тую ступень, калі можна паказваць зоры культуры мовы.

Неяк непрыемна робіцца за пасобных актывстаў і за калектыву ў цэлым, калі побач з табой у зале глядзячы пачынаюць напалогацца папраўдаць выканаўцаў, паказваюць правільнае вымаўленне.

І сапраўды, такая мова, на якой, скажам, гаворыць актывстка Лашчыцкая, не толькі не спрыяе стварэнню характэра, а наогуд разбурае ўвесь вобраз; спяна «Паўторнага візіта», у якой яна удзельнічае, зусім выпадае са спектакля. Вельмі-ж непрыемнае ўражанне робіць актывстаў Ш. Раманаў, калі пачынае вымаўляць свае «зьяяляю», «завэсды», «з'яўляецца» і г. д. і. А. Аркадзеў — гаварыць са сцэны «сунвазаст», «пазасж», «запрамананне», «сунваз», «інстытут».

Гэта ні ў якой мове не адносіцца да ўсяго калектыву. Наадварот, у театры ёсьць актывсты, якія вельмі добра валодаюць мовай.

4. Можна многа гаварыць аб тым, як паказвае калектыву спектаклі, але негэта не спыніцца і на пытанні, што паказвае тэатр свай глядачам.

З гэтага пункту погляду ў рабоце тэатра, бадай, самыя большыя хібы. Рэпертуарнае бездарожжа пачалося ішчэ ў мінулым годзе, у пачатку творчата шляху самага маладога ў рэспубліцы тэатральнага арганізацы, калі запар былі вышчучаны два спектаклі — «Салемскія вядзьмыкі» А. Мілера і «Сям'я алачаныя» П. Джакамелі. Праўда, у той час калектыву ішчэ добра не ўсведамляў, што імяна ў пачатку трэба яму ставіць, якія яго найпершыя абавязкі. Гэта выявілася крыху пазней, калі тэатр пачаў паказваць вышчучаныя спектаклі, калі актывсты сталі быць у вёсках і непасрэдна самі ўбачылі і адчулі, што іх асноўны глядач чакае тых п'ес, тых спектакляў, якія расказаваюць аб савецкім чалавеку.

У канцы мінулага сезона калектыву зрабіў спробу паставіць спектакль аб працаўніках калгаснай вёскі. Аднак п'еса С. Свірыдова «Чені анімацыя», над якой працаваў калектыву, слаба адпавядае патрабаванням драматычнага твора.

Апошнюю работу — спектакль «Князь Меціслаў Удалы» І. Прута — калектыву прывесціў саракагодузі Кастрычніка. Але і тут значна больш недахопаў, чым становаўца. Галоўны паставоўшчык А. Аркадзеў не знайшоў адпаведнага ключа для сцэнічнага ўвабавання цікавай і ў

многім саюсааблівай п'есам. Спектакль атрымаўся даволі статычным.

Найбольш удава праводзіць ролі А. Мізевіч (палітрук Кадман), Е. Шыраў (артылерыст Булікаў), П. Масцераў (у опізданай ролі апаўдальніка пра Бову, а не ў ролі артылерыста Філатова). Але гэта не галоўныя пераважны п'есам. Тыя адступілі на другі план, бо і ражысёр, і актывсты не здолелі асэнсаваць прапанаваны драматырам характары.

Спектакль «Князь Меціслаў Удалы» мае даволі складанае афармленне, ён пакуль паказваецца толькі на ўласнай сцэне. Для выездаў спатрэбіцца зусім новае афармленне, новыя прыстававанні.

У другіх умовах нішто-б не прычыніў ні супраць п'есам «Салемскія вядзьмыкі», ні супраць меладрамы «Сям'я алачаныя», ні тым больш, супраць «Князя Меціслава Удалога». Але абавязкова трэба ўлічыць тая абставіны, што калектыву вельмі часта даводзіцца выступаць перад такімі глядачамі, якія ўпершыню знаёміцца з прафесіянальным драматычным мастацтвам. А пачынаць знаёмства, вядзе, неабходна не з таго, з чым знаёміць тэатр.

Там-б, канешне, непазрэбна было перад пачаткам спектакля «Сям'я алачаныя» выступаць актывстаў са спецыяльным уступным словам, што маўляў, дзеянне паставоўкі абмяваецца ў даўдэй ад нас краіне Італіі, што важна сядзець ціха і не смяяцца, а перажываць. Там-б не давалася скардзіцца адміністрацыі, што мілья ліудзі не разумеюць некаторыя спектаклі і пакідаюць глядзельную залу.

В. І. Дунін-Марцінкевіч і польская крытыка

Да 150-годдзя з дня нараджэння

У другой палавіне снежня 1957 г. грамадская Беларусі адзначае 150-годдзе з дня нараджэння буйнейшага прадстаўніка беларускай літаратуры XIX стагоддзя В. І. Дуніна-Марцінкевіча. Аўтар «Пішэйшых шляхтах» паклаў пачатак беларускай драматургіі і нацыянальнаму театру, а яго імем з'яўляюцца вытокі крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры і фарманне літаратурнай мовы.

Нижэй публікуем артыкул пра творчы сувязі Дуніна-Марцінкевіча з польскай літаратурай, напісаны на аснове малавядомых матэрыялаў польскага друку.

Выдатны беларускі пісьменнік В. І. Дунін-Марцінкевіч, створыўшы яго сваімі вытокамі ідзе ад народнай песні, звычайу і жыцця селяніна Беларусі, заўсёды падтрымліваў песню сувязі з польскай літаратурай і яе прагрэсіўнымі дзеячамі. Справа тут не толькі ў тым, што Дунін-Марцінкевіч пісаў і на польскай мове; польскай творы яго, за выключэннем толькі некаторых («Ші-ж я стары»), «Клопаты літаракія», напісаны слабей, чым беларускі, і славы яму не прынеслі.

Сярод польскай грамадскасці Дунін-Марцінкевіч быў вядомым на першых кроках свай літаратурнай дзейнасці як выдатны знаўца беларускага фальклору і этнаграфіі, зольны актёр і ініцыятар аматарскіх тэатральных прадстаўленняў у Мінску.

Кватэра беларускага пісьменніка ў губернскай горадзе была спеасаблівым кубам, дзе збіраліся тагачасныя дзеячы літаратуры і мастацтва. У самых блізкіх сяброўскіх адносінах быў аўтар «Пішэйшых шляхтах» з польскімі паэтамі Л. Кандратовічам, А. Пугачом, І. Легатовічам, А. Пеневічам, музыкантамі А. Контскім і І. Кіжыжаноўскім. Агульнавядомымі цікавы факт творчага супрацоўніцтва Дуніна-Марцінкевіча са слаўным польскім кампазітарам Станіславам Манюшкам, які напісаў на словы беларускага драматурга музыку оперы «Сялянкі» і оперет «Рэвюцкі набор» і «Бойка мужыкоў».

Аўтарскую задуму ў паэме «Гапон» Л. Кандратовіч бачыў у тым, што пісьменнік ставіў моту праўдзіва і вобразна паказаць народныя звычкі, а таксама «звартае ўвагу паноў на выбар аканомаў, хоча прымірыць сэрцы паноў і сялян, хоча даць у рукі народа кнігу, напісаную на яго мове і аб яго жыцці». Калі гэты вывад не выклікае прачынаў, дык некаторыя іншыя заўвагі пра паэму і пасобныя вобразы выклікаюць нават здзіўленне: «Есць у гэтых малюнках і жніцце і праўда, і «Гапоне» няма той найўняй сентыментальнасці, якая нас б'яжыла ў «Вечарніцах». Сцэны праўдзіва ўзяты з жыцця, але некаторым з іх не хапае астычнага погляду мастака, які іх асвятляе, не хапае драпіроўкі, якая ўмеда прыкрывае-б залішне рэзкую праўду. Бойка Гапона з аканомом, размова апошняга з вайтам безумоўна правільныя, але, відаць, таму, што вельмі праўдзівыя, менш падабаюцца».

Гэтая акалічнасць аспрыла таму, што польскі друк пачаў досыць рана ўзяць увагу творчасці беларускага песнара.

У пачатку 1852 г. у Мінску ўпершыню была пастаноўлена опера «Сялянкі». На аматарскай сцэне выступіў у ролі вайта Наума Прыгаворкі з вядомым поспехам сам аўтар, у спектаклі прынялі ўдзел сын і дачка пісьменніка.

Для тэатральнага жыцця тагачаснага Мінска пастапоўна оперы была, відаць, значнай падзеяй; весткі пра гэты трапілі нават у польскі друк. Газета «Дзёнік варшаўскі» (№ 71 за 1852 г.) у карэспандэнцыі з Мінска наікажа Ц. Д., дагаванай 23 лютага, адзначае ўладзе выданне беларускага народнага тапца «Марцінкевіч» і ролі вайта Наума Дуніна-Марцінкевіча. У заключэнне газеты дае ацэнку творчасці беларускага драматурга: «Калі-б яго творы былі пастаўлены на вядомай сцэне, гэта, бесспрэчна, было-б выгода як для дырэкцыі тэатра, так і для аўтара».

Неўзабаве ў гэтай-жа газеце паявіўся артыкул Ю. Горайна «Паходжанне прымавак», у якім адзначаўся арыгінальнасць і самабытнасць беларускіх прымавак, якія выкарыстаны Дуніным-Марцінкевічам у «Сялянках».

Пра тры гады газета «Дзёнік варшаўскі» (№ 180 за 1855 г.) ізноў піша пра беларускага пісьменніка, адзначаючы яго вялікую працу на збору і апрацоўцы фальклорных і этнаграфічных матэрыялаў. Многа зрабіў для папулярызавання творчасці Дуніна-Марцінкевіча вядомы паэт Л. Кандратовіч (В. Сыракомля). Дзірніжскіх, які называўся польскага паэта, нарадзіўся на Беларусі, доўгі час жыў сярод беларускага народа, добра ведаў яго звычкі і фальклор, які часта выкарыстоўваў у сваіх творах.

У сувязі з выданнем кнігі Дуніна-Марцінкевіча «Вечарніцы» і «Гапон» у Мінску «Сялянкі» выдавалася ў 1846 г. у Вільні Л. Кандратовіч вітае абуджанне літаратурнага жыцця на Беларусі. Выдаўчы браты Бейлінавіч і Дворца, а таксама Фальк, у літаратуры ягога зроблены малюнкі да «Гапона», робяць, кажэ аўтар артыкула, добрую і карысную справу, вартую пахвалы і падтрымкі. Адначасова ў артыкуле ёсць папрок у адрас літаратуры, якая выканала малюнкі да «Гапона» горш сваіх магчымасцей.

У чэрвені 1855 г. Л. Кандратовіч прыехаў у Мінск збіраць матэрыялы пра гістарычнае мінулае горада. Ён знаёміцца з мінскім літаратурным і тэатральным асяродкам, сустракаецца з Дуніным-Марцінкевічам, якому прысвячае верш:

Высока ірыгнае Л. Кандратовіч вершы Дуніна-Марцінкевіча, што змешчаны ў зборніку «Гапон»: «Кожны з іх ёсць шырае слова душы. Кароткі, як мімалетная думка, кожны з іх прымушае задумвацца, уздымаць».

Шчаслівы той, каго любоў братоў акружыць блізка. Вос так, як я, прыязню шчырай Вашай сёння ў Мінску. Як а цяно хвіліны гэтыя, павесці! За нізку вершаў маю столькі братніх сэрцаў.

Артыкул Л. Кандратовіча пра гэты зборнік Дуніна-Марцінкевіча цікавы і тым, што дапамагае ўсталяваць хроналагічны напісана паэм «Вечарніцы» і «Гапон». Абзвешчаны выданне былі ў 1855 годзе, але «Вечарніцы», як сведчыць першая рэцэнзія, паявіліся раней у друку і, значыць, напісаны раней паэмы «Гапон», але не надарот, як думаюць некаторыя літаратуразнаўцы. Гэты факт працягне творчую эвалюцыю Дуніна-Марцінкевіча.

Прыхільная і добрамыслова ацэнка літаратурнай працы Дуніна-Марцінкевіча на беларускай мове садзейнічала ўмацаванню і пашырэнню творчай дружбы беларускага песнара з Л. Кандратовічам. У кастрычніку 1856 г. Дунін-Марцінкевіч на сваёй мінскай кватэры прымаў дараткі гэсцей — скарыпа А. Контскага, кампазітара С. Манюшка і Л. Кандратовіча. Тры дачкі пісьменніка, убранныя ў беларускія нацыянальныя касцюмы, паднеслі гэсцам вянкі і букеты, а гэсцар прачытаў вышанавае — вядомы «Верш Наума Прыгаворкі»:

Засяялі тры звездзачкі ў пару нашу шчасліва! Заліцелі тры сокалы дым на нашу ніву! ... Адзін дудар з ляцкай нім, то-ж братыя ніва; Другі з вітавай усядзёбы, бышам адной маці, Сэрцам, душой іх прымаеці! То-ж, міленькі, давай ліку, які надрукаваны з невялікімі цензурнымі пропусамі, ёсць вельмі характэрнае месца. — Дунін-Марцінкевіч тамачыць прычымныя цэпры і непісьменнасці народа тым, што беларускі селянін, «абліваючы крывяным потам гоці сваіх паноў, не меў часу для духоўнага навучання».

Гэтая сустрэча яшчэ больш умацавала дружбу песнароў, і дудар родам з Міншчыны — Л. Кандратовіч стаў самым блізім і шчырым сябрам і даратчыкам Дуніна-Марцінкевіча ў творчай працы. Артыкулы Л. Кандратовіча пра «Вечарніцы» і «Гапон» выклікалі на старонках «Газеты варшаўскай» дыскусію аб перспектывах развіцця беларускай літаратуры і мовы. Польскі шанівец, нейкі пан Скібіцкі выступіў 19 мая 1856 г. з артыкуламі «Творы на прастанароднай гаворцы», накіраваным супраць стварэння літаратуры на беларускай мове. У артыкуле ёсць антынавуковыя патугі «тарэтычна» даказаць, што беларускай мовы нібыта няма і няма патрэбы ёе «ствараць», бо ёсць, па думцы гэтага новаўвяденага філалага, толькі чатыры славянскія мовы — руская, польская, чэшская і літвійская. Цікавы гэты артыкул і тым, што пан Скібіцкі прызнае талент Дуніна-Марцінкевіча і папракае яго, што ён, замест таго, каб аддаваць свае здольнасці ўзбагачэнню польскай літаратуры, марнуе сілы на стварэнне твораў, якія нібыта непатрэбны слядкам, што не ўмеюць чытаць.

Неўзабаве Л. Кандратовіч выступіў з новым вялікім артыкулам, у якім дае адказ пану Скібіцкаму і разглядае паэму Дуніна-Марцінкевіча, змешчаную ў новым зборніку «Шкавішча? Прачытай!».

Троці артыкул Л. Кандратовіча («Газета варшаўска», № 16 за 1857 г.) мае выключную цікавасць, бо раскрывае погляды польскага паэта на беларускую мову і перспектывы яе развіцця.

На пытанне Скібіцкага, ці можна на беларускай мове перадаць усе пачуцці і адценні чалавечай думкі, Л. Кандратовіч дае адказ, у якім паказвае багацце і характэрныя асаблівасці мовы беларускага народа: яна «мае дастаткова гнуткасць і адначасова моцны, каб у пачынаючым перадаваць мяккія і тонкія пачуцці, мае ў жывой гаворцы лёгкія і трапныя выразы». Разглядаючы слоўнічак склад народнай мовы, у якой пераважае бытавая лексіка, польскі паэт бачыць перспектывы далейшага развіцця і ўзбагачэння беларускай мовы і пашырэння сферы яе ўжывання. У артыкуле разобнаўча ўшчытаная колькасць славянскіх моў і зроблены вывад: «На гэтай (г. зн. беларускай — С. А.) ніве можна і трэба працаваць».

Думкі аб шляхах развіцця і ўзбагачэння мовы крытык падзіраваў пры аналізе паэмы «Купалец», у якой бачыць побач з беднаватым зместам цікавыя вобразы, багацце народнай фантазіі і выдумкі аўтара. Добры знаўца беларускай мовы Л. Кандратовіч робіць вельмі слушныя крытычныя заўвагі аб мове твораў Дуніна-Марцінкевіча: «Параілі-б мы аўтара, каб ён абыходзіўся без паланімаў і кніжных выказаў, каб дыялектызм адной масавасці ці правільнасці не пераносіў на ўсю беларускую мову, каб тады толькі запачыць словы з іншым моў, калі ў сваёй, на якой піша, не знойдзё патрэбных».

Цікавыя думкі аб творчасці Дуніна-Марцінкевіча выказаў у артыкуле «Некалькі ўражанняў з паезджы па Літве» («Хроніка мясцовых і замежных навін», № 266 за 1858 г.) другі польскі паэт — Адам Паўт; які, як і Л. Кандратовіч, жыў на Беларусі і добра ведаў беларускі фальклор і мову. А. Паўт таксама выступае ў абарону беларускага пісьменніка супраць нападкаў Скібіцкага: «Забывае шануючы аламент, што якой-бы няўдзячнай ні была-б гаворка, на якой піша Марцінкевіч, ён жа перадае думкі многіх тысяч людзей, пэўная частка якіх ужо ўмею чытаць, і хоць яны польскую мову або рускую разумеюць дзяка, аднак не падаўдзяць, што ўсё-ж роднае слова лепш трапіць і да сэрца і да свядомасці простага чалавека... Мама сумнення, што яго творы могуць падлабача слядкам, бо ён размаўляе іх мовай і ў пэўнай меры дасканалы малюе іх жыццё».

Нататкі А. Пугача пра Дуніна-Марцінкевіча — не проста сяброўска пахвала са сціклі, імкненне выгарадзіць ад крытыкі. Гэта сур'ёзная і прычыпова размова. Аўтар артыкула адзначае слабыя бакі ў творах пісьменніка, адсутнасць сталага погляду на жыццё і свай выразнай літаратурнай дарогі, імкненне да зымальнасці за кошт глыбіні думкі: «У сваіх творах, якіх выйшлі да гэтага часу, малююць то гулянку ў карчме, то традыцыйныя ўрачысці, які купалец, дажынкі і г. д., аўтар, можна меркаваць, больш думае аб сваіх адукаваных чытачах, чым аб простым чалавеку, і дзі іх, а не для народа, народ паказвае». Есць тут заўвагі і адносна формы верша. А. Пугач раіць пісьменніку быць больш уважлівым да рытмікі, больш шліфаваць радок.

Побач з добрамыслівым стаўленнем да творчасці беларускага пісьменніка былі і творчыя папрукі ў яго адрас за працу на роднай мове. У лісце да вядомага польскага раманіста І. Крашэўскага Дунін-Марцінкевіч пісаў: «На літаратурным вечары ў пана Б. паучу ў словы, што, пішычы на беларускай мове, сярод сялянства распаўсюджаю правільналіцям».

Гэты ліст да І. Крашэўскага («Газета польская», № 111 за 1861 г.), цікавы не толькі як сведчанне асабістага знамства Дуніна-Марцінкевіча з выдатным польскім пісьменнікам. У ім ёсць і абгрунтаванне працы аўтара «Пішэйшых шляхтах» на роднай мове: «Дзівучы сярод народа, які гаворыць на беларускай мове, з'яўляюцца цёмны і душою з яго думкамі, даючы аб лепшай долі гэтага братага народа, які застаў у цэпры, я. каб заахвоціць яго да асветы, пачаў пісаць на роднай мове ў духу народных звычяў і паданіяў». У лісце, які надрукаваны з невялікімі цензурнымі пропусамі, ёсць вельмі характэрнае месца. — Дунін-Марцінкевіч тамачыць прычымныя цэпры і непісьменнасці народа тым, што беларускі селянін, «абліваючы крывяным потам гоці сваіх паноў, не меў часу для духоўнага навучання».

Увага польскага друку да творчасці Дуніна-Марцінкевіча, артыкулы Л. Кандратовіча і А. Пугача пра беларускага пісьменніка, якія паявіліся тое год назад, перапісвае І. Крашэўскі — усё гэта сведчыць аб неспыль польска-беларускіх літаратурных сувязях у XIX стагоддзі.

С. АЛЕКСАНДРОВІЧ.

У саюзе пісьменнікаў Беларусі

27 лістапада на чарговым пасяджэнні прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі запланаваны план работ на наступныя дні драматургаў, якая адбудзецца ў першай палавіне снежня. Разгледжаны мерапрыемствы на падрыхтоўцы да 150-годдзя з дня нараджэння В. І. Дуніна-Марцінкевіча. 20 снежня г. г. адбудзецца агульнагарадскі вечар, прысвечаны творчасці пісьменніка.

Абмяркоўвалася пытанне аб выданні альманахаў у абласцях, дзеднікі «Пісьменнікі Савецкай Беларусі» і інш.

На пасяджэнні прэзідыума былі ўрачына ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета УССР беларускім пісьменнікам, якія ўзнагароджаны за ўмацаванне брацкіх літаратурных сувязей, і Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР паэту С. Дзергаю, узнагароджанаму ў сувязі з 50-годдзем з дня нараджэння.

Справздача ў Маскве

Перад грамадскасцю горада Масквы з творчай справздачай выступіла група вядомых майстроў беларускай сцэны — артысты драматычных і опернага тэатраў сталіцы рэспублікі. 28 лістапада ў памяшканні Дома актёра Усерасійскага тэатральнага таварыства адбыўся вялікі канцэрт гэсцей з Беларусі, які адначасова трансляваўся па маскоўскаму тэлебачанню.

У гэтым канцэрте прымаі ўдзел народныя артысты СССР Л. Александровская, Г. Габэў, В. Платонаў, П. Малчанаў, народныя артысты БССР Т. Ніжнікава, К. Кудрашова, С. Дрочын, Л. Ракленка, заслужаныя артысты рэспублікі З. Браваўская, З. Стома, Г. Нярасаў, Л. Бражнік, Т. Шымко, артысты А. Генералаў, С. Гузеніч і іншыя. Яны пазнамілі маскоўцоў з арміяй з опер беларускіх кампазітараў, выканалі балетныя нумары і сцэны са спектакляў «Грозны год», «Галоўная стаўка», «Аптымістычная трагедыя». Канцэрт у Маскве прайшоў з поспехам.

Канцэрт з фартэпійных твораў

У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі нядаўна адбыўся адротны канцэрт студэнтаў фартэпійнага факультэта. У канцэртную праграму ўвайшлі прэзідыі Д. Шапаставіч, П. Падкавырава, фартэпійныя мініяцюры А. Багатырова, У. Алоўнікава, Л. Камінскага, фартэпійны канцэрт В. Жубіна і інш.

Выступленне маладых выканаўцаў прыцягнула шырокую аўдыторыю слухачоў, якія з цікавасцю пазнаміліся з фартэпійнай творчасцю савецкіх і беларускіх аўтараў.

В. КАЛУЖСКІ, студэнт Беларускай кансерваторыі.

Як мы знаходзілі сваіх чытачоў

Яшчэ ў мінулым годзе на ўсёй раёнскай семінарах работнікаў культуры дэдавілася чыць дэкоры, што наша сельская бібліятэка слаба прапагандава літаратуру.

І сапраўды, у зоне дзейнасці бібліятэкі 590 калгасных сельадрар, а кнігі бяруць толькі 369 чалавек, якія за мінулы год прачыталі ўсяго 4 735 кніг. Гэта пераважна была мастацкая літаратура.

Прышлі тады да вываду: мы самі ў гэтым вінаватыя. У нас яшчэ поўнасцю не выкарыстоўвалі ўсе формы і метады прапаганды кніг сярод чытача. Члены савета склаі план работ бібліятэкі. Вялікую увагу вырашылі надаць рабоце кнігагошаў.

Узялі на сябе абавязанасць і члены савета бібліятэкі. За кожным з іх было замацаваны асобныя ўчасткі работы. Адначасова было наменана прасвіці падарожны ахвот з мэтай вывядзення новых чытачоў.

Гэтая работа была даручана нашым актывістам: калгаснікам Хв. Пузанаву, Л. Агародніку, наступнікам Т. Буйневіч, Л. Федасенка і іншым. За кароткі час на ўчастку члена савета бібліятэкі М. Агародніківа ў бібліятэку завіталі 32 новыя чытачы.

Цяпер нашы прапагандысты кнігі шмат увагі ўдзяляюць калектыўным чыткам

70-годдзе з дня нараджэння П. Касача

У Нясвіжскім Доме культуры ва ўрачыста абстаўноў адбыўся вечар, прысвечаны 70-годдзю з дня нараджэння і 40-годдзе педэгагічнай дзейнасці самадзейнага кампазітара Паўла Мікалаевіча Касача. Юбіляра прышлі вітаць прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, калгаснікі, інтэлігенцыя, яго вучні.

Вечар адроту намеснік старэйшы райвыканком У. Гуль. Ён расказавае аб прайшоўным шляху П. Касача, жадае юбіляру доўгіх год жыцця. З цёлымі прывітальнымі прывітаньнямі выступілі прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, работнікі народнай асветы т. Мікушова, дырэктар музычнай школы Т. Троща. Задзвонілі былі прывітаньнямі словы завуча беларускай сярэдняй школы т. Рымаўскай, былой выхаванкі П. М. Касача.

Дырктар Мінскага абласнога Дома народнай творчасці т. Гусеў уручыў Паўлу Мікалаевічу пісьмо—адрас удзячнасці, а намеснік начальніка абласнога ўпраўлення культуры т. Семяненка — Ганаровую граматы Міністэрства культуры БССР.

Затым выступіў юбіляр, які сардэчна падзякаваў Комуністычнай партыі і сабраўшымся за цёлым і ўвагу да яго. Пасля ўрачыстай часткі пад кіраўніцтвам Паўла Мікалаевіча выступіў хор настаўнікаў і Лявонавіцкі калгасны хор.

І. КНЫШ.

У ДНІ МЕСЯЧНІКА КНІГІ

У дні месячніка кнігі ў Віцебску пабывала група беларускіх пісьменнікаў. У яздзелью ў кніжным магазіне адбылася сустрэча пісьменнікаў з чытачамі. Пэты А. Вялігін, Ул. Корбан, прэзак А. Міронаў, а таксама члены мясцовага літаратурнага аб'яднання выступілі перад чытачамі з чытаннем сваіх твораў. У гэты дзень было рэалізавана многа мастацкай літаратуры і навуковай літаратуры. На здымку: А. Вялігін гутарыць з наведвальнікамі кніжнага магазіна. (Фотэхроніка БЕЛТА).

На Гомельшчыне

У сувязі з месячнікам кнігі на Гомельшчыне выязджала брыгада пісьменнікаў у складзе Ул. Карпава, І. Грамовіча, Д. Кавалева. У рабоце брыгады прынялі ўдзел таксама мясцовыя пісьменнікі В. Спрычан і М. Даніленка.

Члены пісьменніцкай брыгады пазнаміліся з работай кнігагандлюючых арганізацый, бібліятэк, абласнога бібліятэкара. У кніжных магазінах Гомеля, Мазыра, Нова-Беліцы, Рэчыцы

адбыліся сустрэчы з пакупнікамі. Пісьменнікі расказвалі аб літаратуры, аб рабоце беларускіх літаратураў, чыталі свае творы, прадавалі кнігі. Кожны раз адбыўся жылы абмен думкамі па пытаннях літаратуры паміж пісьменнікамі і чытачамі. Асабліва арганізавана і цікава прайшлі такія сустрэчы ў кніжных магазінах Мазыра і Нова-Беліцы. За час паездкі ўдзельнікі брыгады былі прададзена вялікая колькасць кніг.

Выступаюць калгасныя артысты

19 канцэртаў даў у гэтым годзе калектыў мастацкай самадзейнасці пры Сінежыцкім сельскім Доме культуры Ленінскага раёна. У харавым гуртку прымае ўдзел 36 калгаснікаў. Кіруе ім масавік Дома культуры Іван Губіч. Добрымі салістамі зарэкамендалі сябе звышняя па ільну Праксыва Шкут і загадчык бібліятэкі Уладзімір Каўца. Хор выконвае народныя песні і песні савецкіх кампазітараў. У рэпертуары хору таксама песні, якія складаюць самы ўдзельнікі самадзейнасці. Драматычны гурток паставіў аднаактовыя п'есы «Гора чубатае», «Наменклатурная адзінка» і інш.

Калектыў самадзейнасці выступае не толькі перад членамі свай сельсавета, але і двойчы ў гэтым годзе наведаў суседня калгас «Сцяг камунізма», «Перамог», «Запалеты Ільча». Наладжваліся канцэрт у раённым Доме культуры.

У. ФІМОВІЧ.

Некалькі заўваг

Радасна было назіраць у яздзелью мясцовыя сустрэчы пісьменнікаў з сваімі чытачамі, якія адбыліся ў кніжных магазінах. Асабліва радасна было тое, што ў традыцыйным дні пісьменніка прынялі на гэты раз удзел і нашы старэйшыя літаратуры — народны пісьменнік Беларусі К. Крапіва, Я. Маўр, М. Лынькоў, В. Вольскі.

Назрюючы выключна высокую ўзровень актыўнасці пісьменнікаў і пакупнікоў — К. Крапіва напісаў калі двухсот, а М. Лынькоў калі трысот сваіх кніжак — унікальна неадзінак падрэз выказаў некаторыя меркаванні на дзедзельнае, каб актыўнасць гэтай не слаба.

Першае. У юных пакупнікоў, якія наведвалі ў гэты дзень цэнтральную кнігарню, не адрэз ўстаўніваць шчыльны кантакт з В. Вольскім. І тут прышла яшчэ такая думка: а што, калі-б побач з пісьменнікам за прылаўкам стаў артст і чытаў асобны яго апавяданні ці раздзелы з цікавых кніжак пра беларускую прыроду, пра звыш, што кывуць у лясак Беларусі. Можна скарыстаць для гэтай і запіс радзёперадач. Паключэння на прылаўкі кнігі адроз «ажылі-ба. Ну, вядома-ж, гандаль ішоў-бы байчэй. Варта, мусіць, падумаць аб тым, каб у час зімовых канікул наладзіць дзень беларускай літэратуры кнігі можа не ў магазіне, а ў Палацы піанэраў ці Палацы культуры прафсаюзаў з удзелам у гэтым мерапрыемстве не толькі пісьменнікаў, але і выканаўцаў іх твораў, якіх дзеш часта чуць па радыё.

Другое. Тое-ж самае датычыць пэту-пэсеннікаў. Колькі выслухаў А. Русак прасьбаў да пакупнікоў напамініць мелодыю той ці іншай яго песні, змешчанай у зборніку «Пад гукі баяна». Выслухаў, але задаловіць не змогу, бо ён-жа не спявак. А чаму-б не аставаць у гэты дзень у адным з куткоў магазіна магнітофон, падабраць у радзёкамітэце набор запісаў песняў на тэксты пэты. Такі ўлада склаўшыся канцэрт з песняў на словы А. Русака не толькі садзейнічаў-бы продажы яго кніг, але і прысвё-б пэтуно асалоду ўсім наведвальнікам магазіна.

Трэцяе. Мне здаецца, што аб правядзенні дні пісьменніка трэба шырэў апавядаць аматараў кніг, скарыстоўваючы для гэтага мясцовае радыё і кіно. Чаму-б не дэманстраваць папарэдне і ў гэты дзень перад сенсамі рэкламных кіносуток аб новых кнігах, што наступілі ў продаж. Да месца был-б у гэты дзень і кароценькія літаратурныя радзёперадачы па гарадской трансляцыйнай сетцы, прысвечаныя тым пісьменнікам, якія ставяць за прылаўкам. У праграму такой перадачы варта ўключыць самы лепшы твор ці ўрвак з яго, а ў канцы напамініць радзёкамітэце адрас кнігарні, у якой ён можа набыць кнігу.

Чацвёртае. Варта, мне здаецца, запрашаць у магазін і крытыкаў, каб адказаць на тыя шматлікія пытанні, якія ўнікаюць у пакупнікоў па агульных пытаннях літаратурнага жыцця і канцэрта на творчасці і біграфіі тых пісьменнікаў, якія бяруць удзел у продажы мастацкай літаратуры.

Прапагандаваць кнігу належыць усімі сродкамі, якія даступныя сёння шырокім масам працоўных, — праз газету, плакат, кіно, радыё, тэатр.

Ул. ЮРЭВІЧ.

Паведамленне

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» і бюро секцыі крытыкі Саюза пісьменнікаў БССР скаікаюць у панядзелак, 2 снежня 1957 г., нараду крытыкаў і літаратуразнаўцаў для абмеркавання тэматычнага плана работы газеты і секцыі крытыкаў.